

כג (א) מאה שנה ועשרים וגו'. מדרך השגה להקדים מספר שנה על המועד, וממנו גם נראה ששני חיי יעקב; וממנה השגה נמשך במשנתו האחרים לכוונת המספרים בלשון רבים, שבה שנים, שלשה ימים והסך במשנתו העשרות והמאות שיכונה המספר בלשון יחיד, מאה שנה ועשרים שנה, אחד עשר יום, שנים עשר חדש (רו"ה), ומכיר מזה צדי תלם בלשונות יכנו: שני חיי שרה. התעוררו המפרשים על יתור מאמר זה אשר שכנע הקדים ויהיו חיי שרה וגו', וכל שידענו זה מעלה גדולה ונפלאה של שרה אמתו, וזה: האדם למעלה על כל הנבראים מלד הרבנותו ממנו העפר והנפש הרוחני, יש לו מעלה עליהם מלד הנבואה ח"ע, כי כל נבואי משה אינם חיים רק חיי גשמי, והנבראים העליונים חיים הרוחני בלבד, אבל האדם מיוחד ב"ה יהיה לחיות חיים כפולים, חיות גשמי וחיות רוחני, כי מן הדרך אליו להשיג תמיד על דברים הנלמדים אל חיי גופני כאכילה שתייה ושינה, גם לכל דברים האנושיים שהם הכנה לקיום גופו כמו עבודת אדם ועסקיו ומריט שלו שאינם רק מלד לרכי עוה"ז בלבד, גם מן המיוז עליו לחיות חיות הרוחני מלד נפשו העליונה, והוא העסק בעניינים רוחניים כמו העיון בצורה וצקיום מוחות, ושני מיני החיים האלה המיוחדים לכל אדם מלד היותו מובחר הבריאה לריבים להיות אגודים אחחים ונאמדים יחד לא יתפרדו לעולם, כי גם בעסקו בענייני לרכי גופו לא יהיה תכלית המכוון ממנו רק לרכי עוה"ז, אבל לריך שיתלוה אליו תועלת רוחניתו ונפשו שהם חיי עוה"ב, כי אם תהיה עסקו באכילה שתייה והליכה ושינה וקיום ותשמיש ושינה ללרכי גופו בלבד להנאת עצמו ולהשלמת מפלו ותאוותו בלבד, הנה הוא מתעורר אל הצרכים הפחיתים ממנו במדרגה, אל ההנאות וחיות שאינם מתעסקים רק בלרכי גופם בלבד, אבל מן המיוז לו להיות עובד את צוראו תמיד גם בעסקו בלרכי גופו, באכילה להצריח את גופו להיות ראוי לעבודת צוראו, בשינה לתת לגופו מנוחה לדרך הצריחות שלא תערק עליו דעתו ממנו מניעת השינה, כלל הדבר, האדם מלד מועלתו לריך תמיד לשקול במאזני שכלו לריך תכלית נפשי ורוחני בכל תשמישי חרניים וגופניים, כי רק בדרך זה מנאל התכלית המכוון בהרכבת גשמייתו עם רוחניותו, אם יריך ענין הרוחני ונפשי גם בעסקי גופני גשמי, והאדם הנמנע מלשום לב על שני מיני החיים האלה ואינו משיג רק בעסקי עניינים חרניים, אף שהוא חי חן חיותו רק מלד גופו וכחיי ההנהגה, אבל הוא מת מלד נשמתו כמאמרו, הרשעים במייהם קרויים נחשים, ומאחר מזה כי האושר האמתי לאדם הוא זהותו חי חיים כפולים, חיי הגוף עם חיי נפשי, מתעסק בענייני גשמי בצוונת תועלת רוחני, ועד"ה הוא חיי עוה"ז מלדק עם חיי עוה"ב, ואם שהעידה החורה על שרה אמתו שכל מדרך זמן עמידתה בדרך הנשמה הלו, היתה חיה חיים כפולים הנאמרים, וזה שא"כ שני חיי שרה (דלם לוייתלכע לענען טרה"ס), ר"ל שלא היתה חיותה הזוגי חיה שאמר בלבד, אבל היתה מלדק אליו גם חיות הרוחני, ולפי זה מלת שני שם למספר הזוגי חיה שאמר ברכה מה לריך לוונר שני חיי שרה באחרונה לוונר לך שחצית מייהם של לדיקים לפני המקום צוה"ז וצוה"ב; והדברים מכוונים עם מה שאמרנו: (ב) לספר לשרה ולבכתה. הבני רגיל לצוא קודם המספר והיה ראוי לוונר לבכותה ולספיד, אונם לפי שהבני יורה על הנער בצמיחת אפיסת המת, והמספר הוא מספר שנתו להרגיש הנאמרים מה שאצדו, ובלדיקים חן ראוי לבכותם מלד אפיסתם כי גדולים במיתתם יותר במייתם, לכן הקדים המספר לבני, להורות כי חן הבני עליה רק מלד הנאמרים ובענין המספר, וזה ג"כ טעם כי זעירא במלת ולבכתה (ר"ס יפה): (ג) ויקם מעל פני ממו. כשרלם להעריך דברי מנזקו להשגת מקום קבר, העמיד עצמו סמוך ללד ממו במקום שפני מנולה ונראה לעין, דזה יריך לבב שומעיו ונקל לו יותר להסות דעתם למלחות מנזקו (ער) שבעללעט זך נאסע דעם חנגעזיכעס זיינער ליינע) ולשון יצ"ע וקם אצרה מן ממוחי אפיך על ניותו — מלת מעל כמו מעל למצח הקטרת (דה"צ צ"ת י"ט) שפירושו סמוך לו כמו ועליו מטה מנקה, וזכחת עליו, (ע"ס ד"ס צ"ת). וכן שרפים עומדים מועל לו (ישעיה ו') ו"כ הגר"א שם שהוא צדיק כמו בתלמוד דרש ההוא גלילא ללילא מר"ס, שאלו וכו' לעילא מר תמחוס (שבת ל"ח) לפי שר"ח יצ"ו הוא עומד, וכנ"ס הוא עומד עליהם, ומזה הפירוש נא מועל, סורו מעל אהלי האנשים — ולשון קימה ישמש גם על עומד שאינה אחר ישיבה ופריכה, רק לענין הכנה חירח והתחלת פעולה, וקונת ועלית, קום קח את אשתך, ויקונו לפני משה — ור"ל כחז שיהי אצרה מוטל על פני ממו עיניו על עיני פיו על פי וצורה ולועק על פריכתה, ואמר הכתוב כי אצרהם עגר צרכו ללד אל בני חת, ובדברו תרגמו הלועזים (שטאנד חויק פלן זיינעם טאָלדען). ודרך זה מנונה לאיש ההמוני מנש"כ לאצרה: (ד) ואקברה מתי מלפני. כי כל זמן שלא נקבר המת והוא מוטל ונראה לעין יעניז מלד את לב קרוביו, ואף שהקברה מיוזה לעומה ממש ציונה

דמיחא, וימו הזכיר אברהם מלת מלפני, ללכך צנקסחו גם גודל לעור צהעדר קצורתה כדי לרכך
 לצב שומעי דצרוי, אס צנציל כבוד המה אס עצור כצורו להקל מעליו לערו. וכן אח"כ צעורו
 משחלל צהעגת מבוקשו אחר לקצור את מתי מלפני. אומנס אחר צהענעטיו עפרון הסדה נחתי לך
 קצור מתך, ולא הולך להשחלל עור, השומעי מלת מלפני ולא אחר רק ואקצרה את מתי שמה,
 כי צלמנת עיקר השחללותו הימה מפני כבוד המה: (ו) קבר מתך. כ' הטור צסס הר"ר מאיר,
 צכל הפ' אחר אברהם לשון יסיד חמלה ואקצרה מתי מלפני על מת אחד, והסיצו לו דרך מוסר
 קצור מתך אף אס הם רבים, וכן אח"כ אס יש את נפשיכס לקצור את מתי מלפני, ועפרון
 הסיצו נחתי לך קצור מתך, וכן ואקצרה את מתי שמה לשון יסיד והוא הסיצו, ואת מתך קצור
 אף אס הם רבים, ע"כ. דצרוי מיוסדים עמ"ש צמדדש קצור את מתך מתים הרצה, וצמת"כ כתב ע"ז,
 מדכתיב מתך ולא מתך. צמת"כ סגה צוואה, דצמורה איתא מתך ג' להבא חסרים י"ד צמדד מיתא מייירי,
 יסיו מתך (יסעי' כ"ו) מלא י"ד דצמתים רבים משמע. וצית"כ כ' דרריס אס למקרא כאלו כתיב מתך ציר"ד.
 ולי' דמתלת את קדרעי הכי, דלעולם מלת את צא לרצות. עכ"ס אין מוקס לדברי ר"ע ע"ד הפסטי, וצלמנת לא
 הימה צקסת אברהם לקצרות מתו זו לצדה, כי ציקס אסחנת קצרי, שפי קרקע צתיהם לו לאסחנה
 לעשותו צית הקצרות: (ז) וישחחו. להבאצ"ע השתחווה הוא ציקס ראשו, וזה משפט הנותן צצמ
 לאסר, וכן יחרו השתחווה למתו. אומנס לרש"י (מקץ מ"צ ו', ו"ג כ"ו) לשון השתחווה משמע
 לארץ צפישטו ידים ורגלים הוא. ובראה שיש הצדל צין השתחווה סתם וצין השתחווה לארץ שזה
 יתכן שהוא צפישטו ידים ורגלים (רו"ה): (י) ועפרון ישב. כתיב חסר אותו היום מניחו שומר
 עליהם (כס"י מרז"ל), כשחדקדק חמלא שצכ"ע שיאמר הכחצו פלוגי יש צצחוק העם או צצחוק הקבל
 ועדה וכדומה, הרגון צו לעולם צהיה נוהג סדרה צינייה, וחסו ציניות מלת חוך שומרה על אומנעות
 הדבר שהוא המקום הנכבד כל צלמנע הגוף, ולכן היות צלמנע העם הוא הנכבד. והטורג סדרי
 צינייה; וחסו טעם קללת שומעי הגמלמי לא יהיה לו אים יושב צצחוק העם הזה (ירמיה כ"ט),
 ופסחיו שלא ילא מוצעו אים הנוהג נשיאות צעם; וחסו טעם חסונת האשה הגדולה השונעית על
 שאלת אלישע היט לדבר לך אל המלך או אל סר הצא ותאמר צצחוק עמי אנכי יושבת (מ"צ ד'),
 וריל אים האשה הנוהגת סדרה ונשיאות צצחוק עמי ואיהם לריכה לסרסור ציני וצין המלך או סר
 הצא כי כאחד השרים אנכי וכש"ס לי דבר אל המלך אציגורו אליו צלי סרסור. ולצאת קבלה
 הכחצו צחמלת הספור אשה גדולה ר"ל אשה חסונה ושוררת; ולכן יפה ארז"ל צעפרון היה שופט
 צצחוק צני חת, מדכתיב חסר וי"ו אמרו אותו היום מנוחו ולא היה לו החסר הזה צצקע אלא
 מאותו היום (רו"ה) וצלמנת גם לשון יצינה לצד יורה על החמנות לשופט או למלך כמו יש צ על
 כסא דוד אצי (מ"א צ') ואתה ה' לעולם חסד, שהיצינה צזה יורה יצינת ממשלה ומשפט, כי
 כסא המלוכה וכסא המשפט אחד, ועל שניהם נאמר יושב, ליושב על המשפט (יסעי' כ"ה), וישב
 משה לשפוט את העם. לכן על ולוט יושב צצער סדום ארז"ל מיניחו שופט עליהם: (יא) נתתי
 לך וגו' לך נחתיו. צצרה הקדים פעולת נחיה למלת הגוף וצמנעה להסך, מצוחר ר"ס וירא צן
 לסרה: (ג) אם אתה לו שמעני. א"ת אס את עציד לי טיור, נראה שלדעתו לו סס חסר הוא
 לאים שומר עור, וכפיו כן לצו, ולכן סס צעל הטעמים טעם מפסיק צמלת לו להפרידו מן שומעני,
 ויהיה שומעני כשפוטו לשון סיום הצא ע"מ הלווי צכ"י, והמצבד לא צצין דצרי אונקלס ער"ז ולכן
 האשימו שהוא מתנגד לצעל הטעמים (רו"ה): (טו) ואת מתך קבר. עד הנה שהיו משחללים
 צהעגת קרקע קצורה, וזה היה העיקר להם, לכן הקדימו פעל הקצורה, קצור מתך. וכעת שמוקס
 הקצורה צצר הוסכס צינייה ע"י מכירה, לכן הקדים את כבוד הקצרי, מתך קצרי, דומה לו"ס
 צוהנה צן לסרה ולסרה צן: (יז) ויקם שדה עפרון. ע"י הכסף קס הסדה לסיחו לאצרהם
 למקנה. ולמה שלמדו צבותיו מכאן המוכר את סדה לריק למכור לו את הסדה ואת סימניו,
 נראה לפרש ויקם נחיקים לו ע"י ספר המקנה, וכן היה כתוב צו: סדה עפרון אסר צמכפלה
 וגו' לאצרהם למקנה לעיני צני חת. ויקם לשון קיום כמו כל יקום צצפי נדדים, (הכ"ל):

כד (ג) מבנות הכנעני. כי הכנענים היו רעים צמדות וצמנעיים, צלמונה משוצצת, ואלה יעשו רוטם
 צגוף וצנפס, ויעצרו רשומס אל הצנים כי יתחלשו מהם, כשנאה ונקימה אחריות וסיימה
 וכלות וכדומה, אלה יעשו רוטם צנפס וצגוף, לפי שהמדות יפעלו צליות כמו שהליות יעשו
 חכונה צמדות כי כמו כאשר יהיה דס הלצ רוחס יהיה האדם כעסן וכן מי שיכעס יעשה דס לצו
 רוחס, הנה א"כ אותן המדות יחייבו המוצים הגופיים, ולזה יונק ענינס אל הצנים, ולזה הרחיק
 צנות אצני כנען, אומנס לכן וצחולל עם היותס עוצדי אלילים אין מן המוחי ציעצור רשומס
 לצניהם, כי אמונה הכחצת לא מעשה רוטם רק צנפס ולא יתפסס צצנים, לכן צמרו האצות צצנות
 צחולל ולכן (כ"ן): (יב) הקרה נא לפני. יראה טעם עשות אליעזר דבר זה כמ"ס רמ"א, כי חסס פן אמי
 אדוני

אדוניו יתנו כתף סוררת וימלאו לתת צחם למרחקים, לכן עשה הנסיון הזה, שנהודיע להם מה וכוה שאל מנחם ה' ויקם ה' את כל הדברים שילאו מפיו, זה יהיה סבה גדולה להאמין שיש הסגולה חלשית בדבר, ואמרו שמה' יאל הדבר, ובעוד לב יכנינו לתת צחם לחזק נכרים, וכאשר דמה העבד בן היתה: (יד) אתה הוכחת. חונקלום ויב"ע תרגמו יתה זמניתה, ורש"י פי' צירפת, והכדיל הכיז צסם רש"י פרחון, הוכחת הוא מוענין נוכח שמשחתך צהורחתו עם מלת כנגד, ועשמו להיחזה נלחת לנגדו לעזר, שכל שאל צע"ח אין הנקבה עומדת לנגד דזכר תמיד כמוכנת למשמעתו ולשרתו ואף אותן צע"ח שאין מודווגים רק צצן זוגם כיונים, צכ"ז אינם מוויים יחד תמיד להשתחף יחד צמוצתם לעזר אחד לחצרתו כאדם עם עזרתו חונם צאיש ואשה להיות תמיד חללו צענינו וצנכיו, ולזה צמלת כנגדו הוא עיקר המכוון שמואל צה עזרתו, וצרכה (ויקרא פכ"ה) האשה קראה לצעלה צר קצלי כלומר העומד לנגדי, והוא צעלמו צמלת הוכחת לשון נגד: (טו) ויהי הוא שרם. אין לפרש מלת הוא כמו צרוז המוקמות לנסתר יחיד (ער) ויהיה טעמו טרם כלם הוא לדבר, שא"ל לשון המקרא ומקום, ועוד דהרציע צמלת הוא מפסיקו מלאחריו ולכן יתכן כי מלת הוא כאן לדבור המליחות כמו הוא הדבר, איני אני הוא, איני הוא מוחה, ועשמו כאן ויהי הדבר הזה (דעם געשחה), ערש"י (לך לך י"ז י"ז) ויהי השמש: (יח) ותרד ברה. דמלשון מנדך שאמר הוא משועשעו שצבור הכד על כחפה חטאו חליו צכדי לשתות מומנו שאינו רואה להטריחה להורידהו ממועלה למטה אל ידה, והיא למדת לניעותה לא עשתה כן, כי צהייתה הכד חליו צעודה על כחפה יצוא פי הכד קרוב אל פיה. וצהתקצותו לשתות יראה כהתקצות אל נשיקות פיה, ומפני מרחית עין לא חששה על טרחתה וסוריה הכד אל ידה להסקה: (יט) וחבל להשקותו. היא דקדקה צדכר' ולא אמרה כמו שאמר העבד שמה וגם גמליך אשקה צמאמר אחד, כי צזה חסרה אחת לגמלים שמה אחת והגמלים, לכן פסקה ואמרה שמה חדוני לצד ואחר שמה אמרה גם לגמליך אשאז. גם שניהם ולא אמרה גם לגמליך אשקה כדי שלא להשוותו צסום ענין עם הגמלים, כי שתייה והסקה אי' הוא, לכן אמרה לגמליך אשאז, (כ"י חרצני): (כא) מחריש. כי אחרי שהעבד לא אמר צחמלת הענין הנערה אשר חשקה לגמלים, כ"א אשר תאמר אשקה, אי"כ לא היה ראוי לו להטריחה עד שחשקה כל הגמלים, כי גם צמאמר נשלים מצוקשו, לכן אי"כ צהייתו משחומם ומחצלה על המרחא היה סבה שהחריש לה ולא מנחה מטרחת השקחת הגמלים (רע"ס): (כב) כאשר בלו. וזה היה זמן מה צהכרת אחר שהשלימה לשאז, וראה שלא היתה מצקת דבר עזר טרחתה, חכל היה כל מועשה ע"ל הסקד הגמור (רע"ס): ויקח האיש גום זהב. חסר פה מועשה הנתינה, ושעורו ויקח חום זהב ויתן על אפה ושני לזיידים נתן על ידיה, וחכיצ"ע וחרין שירין יחז על ידה, (כ"כ המפרשים) ואפשר לפרש מלת ויקח לשון חסירה וקסירה, מענין ולחסיידים פקח קוח (יטעיה ס"א) שומלת קוח להרקי"ם סס לצית המחסר, ומזה יטעמו צרותיו (כלים פקח ט"ז מ"י) לשון קחות, על חזני הכים סתקורים אותו צו (שלוםס) ומזה לדעתי יטעום לשון לקח על הדבור הגאה המתקבל על הלצ, הטור צרוז לקחה (משלי ז') כי צזה יתקשר ויתחצבר דעתו השועה ורלונו עם דעת המדבר ורלונו להכריע עמו, ומזה ומכים את החורה צסם (לקח טוז נחמי לנס, יערוך כמור לקחי) דצמלנעות. החורה יתקשר ויתאחד רלוו האדם ונפשו עם דעת קונו, ויהיה לפי"ז טעם ויקח חום זהב קשר החומים על אפה והלזיידים על ידיה, ואין כאן מקרא קלר: (כג) הגירי. יש צמשמעות לשון הגדה ספור דברים הנמשכים וסולכים עד גמר המכוון, כי רלוו העבד היה להתדע חס היא ממשחת חצרכס, ואס תאמר רק שהיא צת צחול עדיין לא הגיע לחכלית מצוקשו, רק היה רולה לידע ראש הייחס, לכן אמר לה הגירי, והיא צניה דעתו לכן אמרה עד עיקר היחס שהוא עד נחור, (רמ"א): מקום לרו לרין, לניה חסת, לין סס דבר, והיא אמרה ללון, כמה ליות יכול חסה ללון חללנו, (כש"י מצי"). צדים חמחים כי לין ולון שניהם מקורים חלל שהרשון מהפעיל והשני מהקל, לין ציר"ד הוא מצנין הפעיל כמו להלין, וללון ציר"ו הוא מצנין הקל, וסניהם ענינם חחד, כי צנין ההפעיל עומד הוא צזה שרש, ולדעתם השאלה והמוענה אחד היא, ע"י רא"ס רע"ס ורש"ל, וצנקצותיהם הלכו רוצ המפרשים הפך דעת צרותיו, חונם העיקר צדכריהם כח"ש רור"ה, כי כל לשון לינה שרשו לין והוא מצעלי עלווי י"ד, והס נצדלים מצעלי עלווי ע"י, כמו קס סצ, כי צאלה חלווי צצנין הקל קוס סוז, וסלווי צהפעיל הקים הקיומו, סאיז סייצו, ולא כן צצעלי ע"י, כי חלווי צסם צצנין הקל לין לינו, דין דינו, ריז ריזו, ואינם מצנין הפעיל כמו שחשצ הכד"ק והנמשכים חחריו, שחילו צדכריהם יקסה עליהם חסרון ה"א ההפעיל צכ"ו, חונם לצרותיו כולם מצנין הקל וצאו צחירי"ק צעצור שחיר"ד יסוד צסם חזיו לקיומן צנין הפעיל, והסם הנגזר מן הפעל מצעלי ע"י הוא דין ריז לין, ומעמים צחוספת היא כון שיר שירה, חכל מלון סס תאר הוא אל צית הלין, וכן מדון צית הדין, ולא כן לין דין

ריב, להם יקראו שמות הפעלים, וצאחת ללין גם ללון שמות הפעלים הם, והפרט דק ציינים כי ללין מורה על העשות הענין כחם מאין פנות אל העושה, אומנם ללון מורה על העשות הענין ביחס אל עושה, ולכן נשאלת אליעזר הים מקום ללין הכונה הים שם פונדק מיוחד לאורחים שילינו בו צלילה וצבוקר ישכמו לדרכם, אבל היא אמרה מקום ללון שטעמו ללון גופני כלומר אין שם פונדק מיוחד לאורחים אבל יש שם מקום להתלונן עמו, ולכן לא היתה לריבה לומר מקום לכם כוונת הוא מקום לנו, וחסיד יתורגם ללין (לור נאכטערצערגע) וללון (לור איצערנאכטען), ועי' צפי רש"ס, הנה דעת רבותינו מיוסדת על ארצי עומק הלשון: (כה) חבן. הקדימה לרכי הצהמות ואח"כ האנשים מקום לינחם, כמאמרם על ונחתי עשב נשדך נבסמחך ואכלת, (רא"ש): (בו) אנכי בדרך נחני. אמר רש"י, אין אנכי מוסב על נחני, כי אז היה ראוי להיות אותי נחני, גם אין נחני ה' מוסב על צית אחי אדוני, כי הוא מועמד צד"ק המפקסין יותר מן הפסעטל שנחלת צדק, ולדין לומר שחיות נחני ה' הן כמאמר מוסבר, וכן פי' אנכי צדק הישר (נחני ה') אנכי צדק לצית אחי אדוני, לו חסר מלת אשר ויהיה שיעורו אנכי צדק אשר נחני ה', עכ"ל. ולי' כי הו"ק שצטט אשר הרביע שנאמר הוא יותר מפקסין, ויורה כי שטל חיות צדק נחני ה' הן כמאמר מוסבר, וטעמו אנכי (צדק נחני ה') צית אחי אדוני, והמכוון הזה הנה אנכי כאילו כבר נאמתי צית אחי אדוני, וצדק מורה אמר צדק נחני ה' לומר לא נמקרה צא כל זה אלי כי אומנם הוא ית' היה המסב צ להוליכני צדק זה: (ל) ויהי בראת. הכחז הוא כמותן עטם אל הכחז הקודם לו, לנאמר למה היה לכן נבחר כ"כ ונמחר לרוץ אל האיש, וחלי הפסוק עד כה דבר אלי האיש, הוא כדמות מאמר מוסבר כי איננו מעיקר הספור כ"ל לך מלדיו, ויצא אל האיש מחובר עם ויין לכן שלפניו (כו"ה): והנה עמד. טרם צוואו אל תכלית מבורקשו אמר פי' י"ג אנכי נלכ, כי לשון נליצה הונח על העמידה שהוא לטרוך ולחיה תכלית, אומנם עתה כאשר היה צידו כבר קיימים מורכבים שהשיג מחספסו ולא היה נפעל אל העמידה להשיג איה תכלית, אמר לשון עמד אשר יורה על מועמד העמידה עומה שלא היתה רק לשמירת הגומלים, והוא ההצלל שצין לשון נליצה ועמידה. כמאמר ציתו מדוע כל העם נלכ: (לא) פניתי הבית. מע"ל (רש"י מרבותיו), נראה שילא להם כן מללא אמר צערתי הצית, כמו צערתי הקדש מן הצית, ואמר לשון פניתי אשר צב"מ צוואו צלשון כבר יורה על המפנה ממקומו דבר שהוא מוקם המזיק לו מלעד את האדם, כמו סלו סלו פנו דרך הרימו ממשול וכדומה לה, והדבר להיותו עבד אצרכם אשר נתפרסם מהכרתו צדיקול דעות עמ"ג, אין לך דבר מוקם המלעכו כמו להיותו מתגורר צחד מלא גלולים: (לב) ורגלי האנשים אשר אחו, ולפניו (פי' כ"ל) יאמר והאנשים אשר עמו, כי זה צלל צין עמו לצין אחו הוא זה אם ההתחברות וההסתמכות מלד השמות והתחברות האנשים יחד עם זה, אז יצא מלת אחו (כמאמרם אחר צדומה לך), אומנם אם ההתחברות כפסל לעיקר כהליכת העבד עם אדוניו שאינו אלא לשמשו וכדומה, אז צא מלת עמו (כונס"כ צדיחי צויעלו אחו כל עבדי פרעה, וצבלק ע"פ לא חלך עומם), לכן נחמלת ציחאו אליהם שלא כודע עדיין לצית צחואל חשיבות אליעזר על האנשים הנאים עמו ונמחר עומם צחופן עיניי הרחילה צלי הצלל ציניהם לכן אמר כאן ורגלי האנשים אשר אחו, אומנם אחר שסידר דבריו אליהם ונדעו שהוא הנשלח מלדיו לגמור ענין האירוסין ונתגלה להם מעלתו על אנשיו, שהוא העיקר והאחרים טפלים לו לשמשו על הדרך וכדומה, וצלי ספק שלא נשתהו חסם צעניני כיצוד צנת הסעודה לכן אמר שם לשון עמו: (לז) יושב בארצו. אצרכם לא אמר צאלו, כי כבר הוצט צמתן הארץ כחמו לך ולזרעך נחתי את הארץ הזאת, ואליעזר צדברו לחסרי האמונה לא רכס להפליג להם צדצרים העתידים: (לח) ואל משפחתו. שם משפחה לצעלי לשון הוא לשון התקצרות והתחברות, דומה לשרש קפת כמו ונפחתו אל צית יעקב מהסתמך צנחלת ה', כלומר התדבקות (פערצודען) אנגעשלאקסען, לוגענעללן) (עומ"ט צוילשנל ל"צ כ"ג שתי שפחותיו) ולזה אצרכם שלא היתה לו קרבת הדעת והתחברות עם צני משפחתו, להפסידו מזה צאמונה יחידו של עולם, והם עדיין היו צדוקים צאלהי נכר, לכן לא כינה אותם צשם משפחה כ"ל צלשון מולדתי, אומנם אליעזר כעצד נאמן לללי פרסם לעיניהם התרחקות אצרכם ממונו קראם צשם משפחה, ולזה שיהי ג"כ צלשוןו לאמר ה' אשר התהלכתי לפניו, אף שאצרכם אמר ה' אשר לקחתי נציח צני, כי לא רכס לגלות להם צציחור גמור שבוונה ולדון הוא מרוקם מהם: (לט) אולי לא תלך האשה. אלי כתיב צת היתה לאליעזר והיה מחזיר למלוא עיניה (רש"י), אומנם צמדדש רכס שלפניו מלמור זה לנעמל (פ"ה) צמחרו לאצרכם אולי לא תאצס, וסם מלת אולי מלא וי"ו כתיב ויראה שילא לרבותיו מכוון זה מלשון אולי עממו. כי יש הצלל צין מלת פן וצין אולי פן ישומם כשאין המדבר חפץ צמליחות הדבר, כמו פן ישלח ידו, פן נפסו ע"פ כל הארץ, פן יקראו אסון, שצבולס דעת המדבר על השלילה, ולכן מלת פן לא יחוצר עם מלת לא כי הוא צעממו השלילה, אומנם מלת אולי ישומם ג"כ כשהמדבר יקום ויחלל על קיום הדבר, כמו אולי

אולי ימנן, אולי ישא פני, אילו אמר מן ימנן מן ישא היה משמעותם לא ימנן לא ישא, ולזה צחקקשרות השלילה עם מלת אולי הוראתו ג"כ התקרה והתחלת על שלילות הדבר, לכן צאמור העבר לשון אולי לא תאזה המוצן ממנו ג"כ הלואי שלא תאזה וכדברי רבותינו. ויעקב שאמר אולי ימוטני אצי, אין מלת אולי מוסב חלה על ימוטני, כי צאמור היה ממשל שיעושם מאציו, כי שינת הידים מן המוצר על המוצר הוא סגולה אל מלות הצרכה, כמו צצרכת יעקב למנשה ואשרים, וצרכת משה ליהושע, ולא משש יעקב כ"א שלא יתורע לאציו שאינו האיש המוכן ממנו אל הצרכה ולהיותו צעניו כמתעמע, ושמעתי שקדמני צה צעל אפי": (מ) מלאכו אחד. אצרכם לא דבר רק מהשגת התכלית המצוקה לקחת לו משש אשה, כמ"ס ולקחת אשה לצני, לכן אמר ישלם ומלאכו לפניך, כאילו המלאך יקדים לצוא שם קודם אליעזר ויסבב לצבם אל מלחות המצוקה, אמנם העבר הנאמן מלה צרכה אדונו גם הלכות האומעיות המציאות אל התכלית, כמו שסופק והללית דרכך שגם מהלכותו צדך שהיה מולכת להשגת המצוקה, לכן אמר אחד, כאילו המלאך יתמצר עמו ללוחו בכל פסיקה ופסיקה ולהלליתו: (מא) חנקה מאלתי. וצאמור אצרכם לא נזכר רק שצוה, כי חלה היא שצוה שיש צה קללה ששצבע יעצור עלי כך וכך אם אעשה, לכן נקרא חלה (מלשון יש לאל ידי) ע"ש הכח והתוקף שנותן השצבע לקיים דבריו ע"י שמוכר נפשו אל עונש הקללה (צחקקאשטיגוג) והשצוה הפשוטה היא ששצבע סתם, שאינו מולה אמת דבריו צעונם קללה, ואין צה תוקף כ"כ כמו צללה, לכן הזכיר אליעזר לשון חלה, להורות על חזק קיום דברי אדונו שלא יסנה מלוחו: (מב) העלמה היצאה. ולמעלה קראה נערה, כי נערה ועלמה שניהם הם כנויים לאותו המעמד כשילאה מועמד הילדות והינקות וצאה למעמד שנתקשרו האצרים היצב ונולד נקשיות צגוף שעי"ז הוא מוכשר לפעולות השייכות לאדם, אמנם שם עלמה הונח לרש"י צפרע על מעמד הנעורים צצחית הגשמיית, שהוא הזמן שהאדם צמממד העלי לעלות ולהתפטר צצטמ גופניותו מיום ליום, ושם נערה הונח על מעמד הנערות צצחית הרוחניות, כי ציוי הנעורים יתעורר אור הסכלי לעלות ולהתגבר לקנות לו יתרון הכשר לשמוע צלמודים (עומ"ס צצמות והנה נער צוכה) לכן כשהעריך אליעזר תלין לגבי עלאה הוליה צצטון נערה על יווי נעוריה צצחיה המעליתית הרוחנית, וצדכרו אל האכשים שעל הכרז עיניהם פקחות רק על מומיות הצרכים לכן הזכירה צצטון עלמה שהם יווי נעורים צצחיה הגשמיית: (מה) לרבר אל לבי. טרם הסלימו לדבר מה שעלה צדעתי, הסבכמה צדבר אשר ימלך האדם עם לצבו תקרא חמירה עם הלצ, אף שיהיה צה צדבר צצפתים, ואין היתה תפלה צצפתיו ככתוב ויאמר ה' אלי אדוני אצרכם (רמב"ן תולדות ק"ץ מ"א, ויאמר עשו צצצו, דלח כראצ"ע שם) מלת אל כמלת עם, כמו ואשה אל אחותה לא תקח. לא השלימה אל צני ישראל (יהושע י"ח) ומלת לצ ישתם על הרלון, כמו עשה כאשר עם לצבך (ש"א י"ד ז') וטעמו כאן לדעתי, רלון לצני וחפלי היתה עם מה שהתפללתי צצפתי, והודיע צזה, אף שהיה מתחלה מתאור להשיא צחו ליתקן, כדעת רבותינו, עתה אחרי שמועו מדברי אדוני שהיה מונאן צו, היה מצטל תאות לצו לגמרי, וכעצד נאמן היה משתל לעשות רלון אדוני וצלב שלם וצנפם חפלה התפלל על מלאת המצוקה: (מז) בת בתואל בן נחור. היא ייחסה את צתואל אשר אמו ואמרה (לעיל כ"ד) צת צתואל צן מלכה, כי כשהושלך אצרכם לאור כשדים וראו שלא שלטה צו האש, אמרו צצצם הלא הכן אחי אצרכם מלא קסמים וחרשים והוא למש על האש שלא תשרוף את אחי, מיד נפלה אש מן השמים ושרפו, כמבואר צצכרם יצ"ע ס"פ נח, הכה ע"י הכן נתקדם שם שמים צצצים, לכן ייחסה צצקה את צתואל אצי" על שם אמו מלכה, להיותה צת הכן איש המעלה שנתקדם ש"ש על ידו צצצים, וכמו טפל הצא אחר העיקר הסיפס אח"כ אשר ילדה לנחור. אמנם אליעזר צציותו צצית צתואל אדוקי אלילים לא הוליה צצפתיו כלשונה מנש, שהיה נראה כפוחת צצצור צתואל צצלי ייחסהו אחר אציו, לכן אמר צת צתואל צן נחור, ולידת מלכה כטפל אחריו: (נא) באשר דבר ה'. לא היה כאן צדור ה' מונש רק עקרה מלת ה', וכע"ס צצפתו הקרה נח לפני שר"ל שצצל המצבות יתצבך צצצמתו העליונה המולין ואסנה"ג כל דבר שצצולם אל התכלית המוכן ממנו יתצבך אף צלי השתדלות אדם לכן ארעיותו אלי הוא יציא גם זוג זה אל התכלית הנכלה. ועל הכנה העליונה אמר כאן כאשר דבר ה' (וואי ער געלייטעני) ולשון צדור ישתם גם על הכנה, כמו יצבר עומים תחמינו; כמו שכתוב צציתם (כ"ו א') צוידבר אותם לאמר מכן: (נו) תאחרו. אחר הוא עכרז מונאן הלואי, כמו ויחזר מן המועד, ואחר עד עתה יותר מיימים האחרים (פערשפטעני), אצל התנהמה הוא התעכב מנעם כל שהוא צמקס שהיה לו למחר (לפגערן, צוידערן), כמו צצצו שהיה לו למחר להמלט ודוד שהיה לו למחר להמלט אמר ואנכי מתנהמה לטמוע תצוצת אחימעץ ומצדיו, וישראל שהיה להם למחר ללאת חפשי ולולא כי גורשו היו מתעכבים לחמוץ חמלם נאמר צהם ולא יכלו להתנהמה, אצל צושם אינו חלה עכרז שעה ושעות

כמו ויחלו עד זות, ויש פיו עד זות, זותש רכזו, (רל"ט): (גח) ותאמר אלך. ומעמי, ואף עם אינכם רואים (רע"י מרבותינו), וס יוספו עוד, התלכי מרחוק היו לה, ע"ס. ולדעמי יאל לרזל זה מדרגי הלשון, כי כזר ידענו הסבדל שצין עמיד עם ה"א צפוף שטוף עמיד רעוני, וצין עמיד שאלן ה"א צפוף שטוף עמיד התלמי (כמ"ס למעלה חוליהא נא). ולזה אם רעונה היתה לגלות לפוחלים הליכה רענית לצד, והיתה חומרת חלכה עם ה"א צפוף, אז היתה משמעותה תשובה לגלות רעונה לצד אל ההליכה (איד ווילנ), ואין זוה הסכמה עדין ללכת נגד רעון בית אבי; אבל עכשיו שהציבה אלך בלא ה"א צפוף והוא עמיד התלמי (איד ווערדע) הנה זוה גלחה הסכמה אל ההליכה, בלי לחלות כלל עם הסכמה; ומה יאל לרבותינו לפרש ה"א להתלמי כה"א התימה, כמו היפלה מה' דבר אשר יורה השלילה, וכן כאן התלמי מרחוק היה לה לשלול ההליכה ולמאן. והרמ"ס אמר בכוונה מלאה זה מללה הציבה בלשון כן או הן, ע"ס. ומה יענה על תשובה הרעיה ליעקב ידענו, ולא השיבו כן או הן ועל תשובה עשו ויאמר איני, ועל תשובה יוכדז (רע"י יו"ד) ויאמר ים ים, אבל בומר המציב תמיד מלה אחת מונלת הסוף, המכללת תשובה אליו; והמפרש יד ימה שכתב ומלאו לה התלמי צו"ד צפוף ולא התלך, ע"ס, שנה צדוהא. והאמת שדברי רזל מיוסדים על אדני דרכי הלשון: (סב) ויצחק בא מבוא. פירוש המפרשים בזה דחוק לנגינת הסעס שהסעים מוצא צו"ק, וי"ל דמלת מוצא מוסב על ציאת רבקה, והמ"ס הסבס כמו משועת עניים תאנקת צדונים, מוצא מוסב בזה (דער אקקווסט וועגען) אשר שאלנו יוסק העד אר רבקה וי"ל, הליכה זו נקראה ציאה אלל יתק, כי אף שיתק היה נמנע ומלכת חולה לארץ והולך לבקש לו אשה עיי שלתי, מ"ו היה רוצה ללאת ידי חותנת דרך ארץ ללאת לקראתה ולקבל פניה על הדרך (ככתוב מי האיש ההולך בשדה לקראתינו) כי פחיתות גדולה היתה לרבקה לבוא אל בית יצחק בלתי ראותה מחלה דעתו ורעונו לקבלה בעין יפה וצדוד, לכן כשהיה יצחק משער זמן בואה הקדים ללכת לקראתה לקבלה דרך כדור. חסו כוונה המקרא, מקום מושב יצחק היה בארץ הגז, ותקנת בזה רבקה בא לו יצחק לבאר למי רואי, ונעם יאל אל הסדה אל הדרך שנקעים זו המחתה הצאים מתוך, שם עמד להסתכל על הללחת זורו. והרעיו הכתוב שנתקיים זו ערס יקראו ואלי אענה ור' כי בנשאו עיניו ראה גמלי בית אבי צאים עם זורו, והעלים הכתוב דרך ההגתו עמה לקבל פני, כי אין זה מדרך התורה ובפרט בקדוש עליון כיתק, ולא הודיע רק ראשית ההגתו ללכת לקראתה לכדורה, ותכליתה וציאה האלה. וגם זה בכלל אמרם צדבה על ויספר העד ליתק, כללה של חורה מרובין מעטרי שאלו בא לכתוב שנים ושלש דעין היה כותב — ומדרך הכתובים להשימי אות למ"ד, בא שמואל הגלגל (ש"א י"ג) שסם בא כל יסראל (מ"א י"ג) כי באה אשה הגרון (רות ג') וצא יעקב שלם עיר שכם, וצא יעקב מנצח, הכא נמי צא למי רואי, הראוי לבאר, וכן אמרו כאן צדבה, להיכן הלך, צא למי רואי הלך. וזה נגינת הסעס על מוכו: (סג) לשוח בשדה. שוח לרש"י מנצח שח או סם שהנחתה על העתקה והשתנות ענין, כמו ונסחתם ונעל האדמה, ומשמרת הצית מוסק (מ"צ י"א), כלומר הסם דעתו מן השמירה ובלשון חכמינו הסם הדעת, ומסית לפי תמו, וגזר מה שם שית להוראת העסק הבעשה שלא לשם העסק עצמו רק לפטת הדעת ולהעתיק הרעיון שכדז עליו (געמייססס פערקלדערונג), ומה הענין כאן לשוח צדבה פירוש לעשות עסק צמיל על השדה כדי לפנות מחשבתו מן עסק יהומי או מנה שבעשה עליו למחרת ולמשא; ויצא ג"כ שמועס שית על התנועה שמתחייב הכעס ע"י הדבור, או שהיה הדבור מנחת לער פנימי כמו, אשיתה צדב נפשי, אשיתה ומתענף רוחי, עדומת שיתה לי, כולם עשות עסק צדבור כדי להקל המומש הפנימי העצום, ולהולילו לתוך מרוב עיונו זו תמיד, ומה פירשונו רבותינו כאן לשון תפלה ערש"י: (סז) האהלה שרה אמו. למפרשי פשוט בלשון לקוי, אם ה"א קדמאה של האלה נוספת כי היא סמוכה לשדה ואין צמלה סמוכה ה"א ידיעה או שחקר הנסמך והראוי האלה אהל שרה, ערש"י ור"ס צ"ג. ולרבותינו שילמדנו דעתה אורות קדושות ששקעו וכזו מאהל שרה בנייתתה, וחזרו לזרוע ולהאיר צדיחת רבקה (ערש"י) ים ליישצ לשון המקרא על מוכו בלי ספר ויחר, כי אהל פי שנים צדורתו יורה על משכן ודירה (נעלס) ויורה גם על אור כמו עד ירח ולא יאסיל, תרגומו לא ינחיר, לשמע שם אהל צם תרגומו זהמריית האור, חסו ג"כ המוכון בקרא דילן, האהל לשון אור, והוא פעל עבר לכתתת, כי אור מלאהו גם בלשון נקבה, ליהודים היתה אורה, כמשה כאורה, ודומה בנקודתו אל הועלה על המנצח (שופטים ו' כ"ח) שטוף הפעל וצא צדונים מוקס קמ"ץ מפני העיין (כמ"ס רש"י צ"ג ע"ס) וכן הועלה על ספר (ד"ה כ' ל"ד) לפי"ו טעם האלה נתמלא אור חסר, וה"א קדמאה איננה לידיעה כ"א להוראת מלת אשר, כמו ההלכו אחר (יהושע יו"ד) הנמלאו פה (ד"ה א' כ"ט) שטעמם אשר הלכו אשר נמלאו, כן האלה, אשר אהל, אשר אשר נתמלא אור. לפי"ו אין המקרא יולא

ידי פשוטו. אלה שרה נעמו למשכן דירה של שרה (לעלם דער שרה) ונתוספה היא קדושה להורות על כוונה שניה שנעלה זו שהוא לשון אור, וכלל פי הוראות שמים צמלת האלה, ונעמו משכן שנחמלה אורה (העלל געווארדענעם לעלט). ויצע אחר צמחיו ואעלה יחם למשכנה דשרה אחי' ומן יד נהרת צולגל דעפת צומן דמיתת שרה. ולפי המצואר מכוון זה כלשון המקרא עלמו: ויאבה. מה לו לכתוב להזכיר אהבת איש צמחו, אבל זה הכתוב לרמוז שהיה מלעבר מאד על אמו ורחק ממנו ונחם עד שגם צמחו צמחו אחרת, ואונקלס פי' ויצאה יחם האלה ומה היא שרה אמו, ולכן הזכיר האלה, כי מפני דקתה וכשרון נעשה אהבה ונחם זה, וכן הזכירו רבותינו עד שלא נחתה שרה היתה צרכה מליה צעיקה (רמב"ן) ולדעתי נראה מדעיה קרא כאן ממקומות אחרות, שבהם ייחם הנסחין לאיש צמח אחר. ויקח אחרם ונחור להם נשים, ויקח את מלכת וגו' לו לאשה, ויקח עמרם את יוכבד וגו' לו לאשה, ויקח אהרן את אלישבע וגו' לו לאשה, וכאן ייחם הנסחין לה ולא לו, צמחו ויקח את רבקה ומהי לו לאשה, כי למ"ד דנת ג' שנים היתה רבקה כשנשאת, לא היה יחם נהג זה מנהג אישות כיון דליה נת לידה ויש צעיקתה משום השמחת זרע לצטלה (עומ"ש צמה שאמר יעקב לעצדך שבע שנים), לכן לא חלה קרא כסחין חלו מלדו רק מלדה, היא היתה לו לאשה לעשות כל מה שאשה עושה לצעלה, אבל מלדו לא היתה אישות גמורה שלא היה זה עליה ולא היתה ציו וצינה רק קרבת אהבה, (הא דצעיקת קטנה חיה זה משום השמחת זרע, היא דעת הרמב"ם שכתב בק"א מל"א ה"ח, חסור להוליד שכתב זרעו לצטלה לפיכך לא יהיה דש מצפנים חזרה נחמוץ ולא יחם קטנה שאינה ראויה לילד, וכ"כ הטור צמח"ע סי' כ"ד, מצואר דעתם אפי"ג דקטנה תצא לכלל לידה השתא מיתה לאו זה לידה היא וזאת זה משום השמחת זרע, ומה שאמרו (קד"ה י"ג) הטעם את הקטנה מנעב את המשית, לא להוליד חסור השמחת זרע רק להגדיל זה החסור, דמלד זה הוא מוטע לנפשו צמחמה זו, חף גם הוא חז לחרים ומנעב זאת הרצים, ורמיזתי להרצ צמחנה למלך בק"א מל"א ה"ו דפשיטא ליה שדעת הרמב"ם כאיך פוסקים שאין צקטנה משום השמחת זרע, ותמה על הטור שכלל כסחי קטנה צמחור השמחת זרע. ע"ש. ומן התינה שלא הסגית הרצ דדצרי הטור הם צעלום דצרי הרמב"ם שם (ה"ח) (וכי הפרישה שם, ומסידור הלשון משמע דמשום השמחת זרע חסור ופי"ג דעם אשתו מותר חפילו שלא כדרכה, ומ"מ צמחיל צכך חסור, ואם יחם קטנה יהיה רגיל צכך): וינחם אחרי אמו. ת"א ויצע צמר דמיתת אחי' ולא יחם לן צמחמה חיה על לשון המקרא. ויתכן למה שיטתם שרם אחר גם כחור לאיש הממלא מקום אחר, כמו ואחריתכן צמירות דוגה (עומ"ש ד') שצמר מלכותו ולא לחתירתו (דניאל י"א) שלא תשאר מלכותו לזרעו הבא אחר צמיו (נאכפאלגער נאכפאלגער) וכן המתנה צמחיה לפי עמל איש אחר וכמלכותו יאמר אחרי ה' תלכו, לכתך אחרי צמיר, כלומר צמחנה צמחיהם כפי המורה להם ממנו ית'. לפי"ז אני חומר כי מלדת אחרי אמו הוא כמו תחל לרצק (נאכפאלגערין דיינער מוטער) לפי שהיתה ממלא מקום אמו צמיתת אלה וייתה מתנהגת ככל מעלותי הנפשיות וכלל מנע"ה הטובים. ומסרון חות צמ"ת השמוע מלי מאד, כי ששת ימים עשה ה', והקול נשמע צית פרעה וכדומה הרצה, וכן כאן כאילו אחר צמחיר אמו (ער פאלד טראקטן אָפּ דער נאכפאלגערין זיינער מוטער) כי יחם ה' מתענצ אחר מיתת אמו צמחור כי אלה נחמוץ מכל דברים טובים שהיו מליים ונחלים תמיד צו, וצמח רבקה חזרו כל אלה, וזה התנחם:

כה (א) ויקח אברהם. מאי ויוסף, אי תימא דעל שרה חסור דאוסיק, לאו הכי, חלל ציומיה דשרה אדווג צהדה זמנא חדא, ולצמר חרין לה על עסקי דינשעמאל, ולצמר ויוסף כמלקדמין זמנא אחרת על מה דכתיב לה צקדמיתא, קטורה דא היא הגר, דצמר דאשתפרא הגר מני' דאצריס ונעמ צמר גבולי דאצור, לצמר חקקשת צמירין דכשין וציגין כך אשתני שמוא ואקרי קטורה צמירין דכשין (מכדעצ"ן קל"ג צ') כי לשון חוס' הוא מואמר המעטרק (רעלמאטיק) שהדצר הוסק מעטרק עם הדצר המוסק, דצר המחדש כעת מעטרק עם הקדום אליו. ואם יהיה לשון ויוסף כאן על שרה, דאישות קטורה מעטרפת עם אישות שרה, אי"ב משוה חותם יחד, מה חיו, דלמעלות נפשיית וחסיצות ענמיות של שרה, אין לנו לספור את קטורה כמערפת אליה, אבל לשון ויוסף כאן הוא כענין הכפלה ומזרה (וויעדערהאלען) כמו ולא אוסיף להכות את כל מי, שההכחות שוות, ולא יקפה שוב אליו עוד, והמחזות שוות, וכן כאן לקיחת קטורה השני' אחר מיתת שרה, מעטרפת עם לקיחתה הראשונה שבת"י שרה, והן שוות, וצמחיתת צמח יצ צז דצריס צמירינים ציבור: (ו) טחנת. שם טומאה מוסר להם (רש"י מרבותינו) ר"ל הדועי להם שמוות חלה כדי ליתן אל לצם לדעת להשתמר מהם ולא יצאו להחליק שם טומאה צמירה ולעצבם צמתי ידיעה: (ז) אשר חי. מלת אשר חי מיותרות, כי פשיטא מיין הם אשר חי ולא אשר מת, ולרבותינו שחסר הוא

הוא ית' מונע שנים משמותיו ליליאת עשו למרצות רעה, להם היו ימי חייו קלוצים יותר מן קע"ה שנים, והיה לו לחיות עוד אצל נחלקלו מכצה המרצה, לכן הוסיף אשר חי, כי שאר ימי חייו שהיו קלוצים לו נחסרו ממונו ולא נשאר צמייהם (רע"פ). וכן בזה"ר נאמר (בראשית ה') והי כל ימי אדם אשר חי, לפי שנתקללו שנותיו ע' שנים בשביל דוד, כאמנם בזה"ר אמר אלה"ר כמה ימי שני מיי חלף שנים, שבעים שנה משנותי יהיה לדוד, לכן אמר אשר חי, שהיה ראוי לחיות יותר: (ח) ויגוע וימת. שם גוע להוראת המיתה נשתלשל לרש"י משם יגע שהוראתו העיפות וצטול התנועה (ערמיהדוג), כי המיתה היא ג"כ חולשת הדבר והסתלקו מן התנועה, וכטעם וגבר ימות ויחלש, ויגוע אדם ואיו (איוז י"ד), ואמרו (צ"ב ט"ז) שגלדיקים נאמרה לשון גיעה. והוא נמנה ששם יגע בהנחתו הראשונה הונח צמיחה הגשמיית על צטול התנועה (לא על דביו ולא צמיחה הכוחית), והוא ענין מיתת הגלדיקים שאין צמיחתם כ"א צטול התנועה הגשמיית, כי הנפש תשאך בתנועתה; אלא שהקשו שם הלא צדור המצול גם כן אמר גוע, ומשני גיעה ואסיפה קאמריקן, שגלדיקים נאמרה גיעה ואסיפה, שהגיעה שז על הגוף שנתצטל בתנועתו, והאסיפה שז על הנפש שגאספה למנוחת הכבוד, לא כן הרשעים שמונשימים נפשים השכלית בהתקשר למעדרות כסילות וחולת, והקשר הולך ורצ בתלם עצודת המוסים, לכן נאמר צהם גיעה סחם, שצמיחתם תחצטל תנועת הכל, הנפש עם הצער: זקן ושבוע. ח"ת ושבע יומיו, וינע"ת ושבע כל טובא, וצאמת ח"ל להוסיף על לשון המקרא, כי מלת שובע צלה"ק הוראתו הסתפקות, שהנפש מתענגת צמה שיש לה ולא תחלטה אל התוספת, ותרגום שבע הוא צעלמו המלה האשכנזית (פערניגט), וכן ואכלתם לחמכם לשובע, ועני"ש צעקצ צואכלת ושבעת, ורז"ל אמרו (צ"ט ד' פ"ז) ואכלת שבעך ולא אכילה גסה ואין לנפש הגדיק תענוג יותר גדול ממה שיש לו צעת מיתתו ככתוב ותשונח ליום אחרון, צהיותו אז קרוב לצוא אל מחילות קדושים עליזים להתענג תענוגים רוחניים, לכן קראו חכמים יום מיתת אשני מעלה יום הלולא. ואמרו כאן צ"ר צעת סילוקן של לדיקים הקצ"ה מרחם להם מתן שכרן ושבעה נפשים והם ישנים, ותענוג זה הרוחני הוא צאמת שציעה נפשית (פערניגט), ואין לתרגמו (לעצמאסאטט), כי יש צומשעות לשון זה גם המיאים צמיים (אצערדרוסם) להיותו כמשא כצד על שכמו, כענין שצנתי עולות חילים, פן ישבעך ושגאך: ויאסף אל עמיו. על מליה זו הבחנרת צענין המיתה יאמר הרד"ק והראש"ע כי המה הסולך דרך שכלנו אבותיו כאילו נאסף עליהם; והרע"ם אמר לפי שגאסף אל לדור החיים למי העולם עם לדיקי הדורות ששם עמיו דוונה חליו, ע"כ. ובכל זה אין מלת עמיו מצוהרת היטב, וי"ל כי מלת עם הנחתו על התאחדות הפרטים שמתחפפים ומלטרפים וע"י יימום או דת וההנהגה או שאר ענין, ולא בלבד על התאחדות רצי המספר כ"א גם צומספר שלשה האנשים בלבד כמו כי אחם עם (איוז צ"ב) דתרגמוו אחון מצריא, ולזה נשתמש מלת עם גם לאים אחד פרטי כצדרי צותינו עם הארץ, להשתתפותו והתפצרותו צומשיו צעניני ארצות לא שמימות (אנהאגער דעם אירידיטען), ונקרא משה לבדו צסם עם (ישעיה ס"ג) ויחזר ימי עולם משה עמו, ונקרא צסם עם להתאחדו ולהתצדקו צו ית' (גאטעליכער אנהאגער), וכן לעם ככרי לא ימשול למכרה ת"א לבצר ארץ וכתוצ"ע וכפירש"י שם; ואחרי שעיקר הוראת מלת עם הוא בהתפצרות והשתתפות, הנה כל נפשות הגלדיקים המזויים צעולם הרוחני הם נקראים עם של נפש הגדיק, שהשתתפה עמהם צומשיותם, ויתורגם מלת אל עמיו (לו זיינען אנהאגערן, אנהאגערען). אומנם להנחת לשון אסיפה על העדר החיים והמיתה, כ"ל כי מלת אסף תשמש ג"כ על כניסת דבר שמוחץ לגבולו אל מקום המיוחד חליו, כמו ואספתו אל תוך ציחך שהוא כניסת הצהמה ממוקם ההפקר אל צית השומר, וכן ולא יאסף הציתה וירד עליהם הצדד, וכן ואין איש מואסף אותם הציתה כניסת האורח מן הרחוב אל הצית, דוונה לזה נפש האדם, כ"ז היתה מחוצרת עם המומר הגשמי צאך היא דוונה להולך דרך ולנוטה ללון וריתה דירת ערבי צעו"ה הזמני, ועיקר ציתה המיוחד לה הוא העולם העליון שדירתה דירת קצב ונחמי, וע"ש הסתלקותה מדירת ערבי וכניסתה אל דירת קצב הונח ע"י לשון אסיפה, ויתורגם ויאסף אל עמיו (ער ווארעד אריפגאנאומען לו זיינען אנהאגערן): (יג) בשמחתם לתולדתם. שמות אנשים משתנים לפעמים מקצות שונות, כגון צנשאין שנושא פחות המעלה את צת חסוד המעלה, משנה שמו לשם המשפחה המכוד ציתר, וכן לפעמים שנוי מקום האדם גורם לו לשנות שמו, ששקונה או יורש נחלה המפורסמת, יתכבד האדם להקרא ע"ש נחלה צאה לו, לכן אמר, צשמותם לתולדותם, לומר כל תולדותיהם ודעם אמריהם לא שנו שמוצאם, כי ישמעאל מלך צן לצברהם, היה מפורסם ונודע צמציבות מעלתו והיה להם לכבוד ולתפארת, להיות נקרא צשמו לבדו, וכן כצאזו לנחלת חלרות עיירות וכרכים, לא שנו את שמותם כי הספוד הוא החלרות והעירות נחעלו צמציבות צהיותם נקראים ע"ש צעליהם ממשפחת אברהם, לכן אמר ח"י ואלה שמותם צמלריהם וצמיריותם: (טז) ובטירתם. ת"א ובכרכיהן, והם ערי מנצרי, ערים

ערים גדולות וברורות (דברים ח' כ"ח) תרגמו וכרכין, וצלשון יוני עיר מוקפת חומה נקרא כרך, וכן יצ"ע תרגם טיחות קסטרותהון, והוא צלשון דומי מנצל (ענין ערוך קסטר) לדעתו יהיה טיחותו מוענין בוטרה את הכרמים, כרמי שלי לא נטרתי לשון שמייה, ונקראה עיר מנצל טירה להיותה משומרת מן השלל והצדה, גם על ידה משתמרת כל המדינה מנלחמת האויבים, ערש"י שח"ס כננה עלי טירת כסף, וזמנות ל"ח יו"ד ואת כל טירותם: (יח) באבה, אשורה. נראה שאין זו ארץ אשור אשר מעבר לנהר, כי נחל שור אשר ע"פ מלרים צמקווע דרומי מערבי של כנען, וארץ אשור רחוק הרבה מהלחל לנפון כנען, אלא ודאי הוא תחום אחר ששמו אשור (כל"ט): על פני כל אחיו נפל. פירשוהו נחלתו תפסעו ותתרחב כנגד כל אחיו, אמנם זה נראה למוחק, כי ענין זה כצר הודיע יותר צפרותו צמח שאמר תחלה וישכנו ומחילה עד שור, ולדעתי יתכן שהודיע צמח חשיבות המדינה ונעלמה אשר ישכון ישמעאל עליו, מלת פני הוא לשון משובח ומשובח, כמו לחם הפנים שהוא לרשעים לחם חשוד (אחזעהגליך) דומה ויתלצו פנות כל העם (שופטים כ') וכמורגל צרבותיו פני הדור, על החשודים שדור, כי לכל דבר החשוב הכל פונים ונחמנים דעתם עליהם, וטעם על פני כל אחיו ישכון, שכונת ישמעאל תהיה על חלב מדינה המשובח צמעה הרבה יותר מומדינות כל אחיו (אויף דאס פאָרלייגליכסעע אללער זיינער צרייער) והוא ארץ כנען, כחשוב (יחזקאל כ"ז) ארץ זאת חלב ודבש, לזי הוא לכל הארצות, ואמר (ירמיה ג') ארץ חמדה נחלת לזי לצחות גוים. וכולם היו משתוקקים להשיג שם כסא מלכותם, והגורע שצאריך כנען כגון חצרן היה יותר משובח ומעולה על לוען שהיה המשובח צמדינה מלרים (רש"י שלח י"ג כ"ב) וישמעאל הוא שזכה להיות ממשלתו על מדינה זו המשובחת, כדאיחא צמכרשצ"י (וארל ל"ב ח') ההוא זמנא דאחילד ישמעאל צעלמא ואמגור, מה עבר קצ"ה יבצ להו חולקא לתחא צארעא קדישא צנן ההוא גזירא דבהון, חמינין צני ישמעאל למשלט צארעא קדישא כד איסי רוקיאל מכלל זמנא סגני, ע"ש. ותצין מה שאמר כאן נפל ולעיל (כ"ז י"ב) אמר ישכון, וידענו שצננת שער"ד לאלף המישי הגיעו הישמעאלים להיות חווה שולטת ממשלה כללית צארעא קדישא ואמר צמכרשצ"י (יתרו פ"ג ח') על פני כל אחיו ישכון כלומר ישי מודרי וחולקי לעילא מכלהו, ע"ש ענין כשגב צמח: (כא) לנבח. פירשוהו כמו צעזר, ואין לה דמיון צמקרא, וי"ל לפי המצוה צרש וכוח שעיקר הוראתו התחזקות והתאמנות, לחזק דבריו לפני השופט צדאיות, או התחזקות להלדיק עלמא ולהפריע דעת חצרו אליו כענין וכוח (דיספוטאטיקן), ועיקר שרשו שתי אחיות כח, ומזה יהיה מלת לנכח כאן ג"כ ענין התאמנות והתחזקות (ע' צמח"ס יפה צמח מהר"י צן לז), כי יתכן להיותו עולה חמימה שנתקדש צמח המוריה לא שת לצו צמקי עו"י ולהתפלל צמד הריון ועיקר תולדותיו היה עבודת הש"י, ומזה הטעם הולך צמרה לזווחו ללביעז על זוגו, כי הוא לא היה חושש לעניני עו"י ממנו ומעלמו, וגם כאן לא הרבה להתפלל רק להפגרת אשתו צלצד, שהיה מתאמנת ומפגרת צו להתפלל עבור צנים, ויחודים לנכח אשתו (אויף אשתו צייער צייער פרוי), ולמ"ס הרש"פ שערס נכח הוא כח, והט"ן הוא ריו"ן נפעל האומנת"י, ומזה (ט"ז ט"ו) ודצריך טודים ונכומים כלומר דצרים שיש צמח כח לעמוד, לא דצרי רוח שכלים מחליהם (קראפטיג), וכן כולם נכומים למצין (משלי ה') פי' שהמצין הוא יודע שהם דצרים שיש צמח כח ומנח, י"ל כי גם מלת לנכח כאן הוא מוענין זה, כי מלת כח יורה ג"כ על הזרע והפרי, כמו לא תוסף מת כחה לך, כלומר פרי הארץ חרעה, וכן אם כחה אכלתי צלל כסף (אויב ל"ח) כלומר תצוהת הארץ ופרי, וישמע ג"כ על פרי צטן חרעה האדם, כמו כחי וראשית אוני, וטעם לנכח אשתו שהתפלל שיהי' לאשתו כח ויכולת להוליד זרע (וועגן פֿרוכטצאדקייט זיינער פרוי), ולפי"ז מצוה צקרא ענין תפלתו. אמנם מדלא אמר קרא להוליד או להזיע אשתו, למת לה הריון או פרי צטן וכדומה מהלשות, ושינה ללשון נכח, לה מלאו רצותיו מוקס לדורש גם כונה שנייה לסורות על מוקס התפלה, והתפללו שנייהם זה צויות זה וזו צויות אחרת. (ולפירוש המפרשים סתם המקרא ענין התפלה ולא ציאר כ"ח מוקס עמידתו צמח התפלה, והסבה שצצורה התפלל): — (כב) אם בן למה זה אנכי. המקרא קשה ערש"י, וראש"ע פי' שהיא שאלה לנשים שילדו אם אירע להן ככה והן אומרות לא, ותאמר אם כן הדבר למה זה אנכי צהריון משובח, והרעצ"ן טען עליו שלפי' זה הכחוד חסר ואינו שלם, ופירש הוא כי אמרה אם כן יהיה לי למה זה אנכי צעולם, הלאי איני שאלות או שלא הייתי, כטעם אשר לא הייתי אחי, ע"כ. וכן ח"י וסבורי, ושמעתי פי' נאה ומתקבל כי תצית כן צמקוס זה איננה מלת הענין כצרכו המקומות, אמנם הוא שם תאר ליחיד, מוגרת כיים אהמו, כן דצתה, כן צמות ללפחד דוצרות, וטעמו ישר וכוון, ומלת אנכי שז על אם כן, ושיעור הכחוד אם כן למה זה, כלומר אם אך ושר חני למה זה העניי והלער, ואין חיימה על מלת אנכי שצא מאחורי, כי נפש אשר עלו שאלוני לא תקפיד על קדר המלות ההוא צלשון שהוא מוצרי הנפש המשכלת (דוריה), ולדעתי יותר מכוונים

דברי הרמז"ן, ויש לתצל דבריו לפניהם (עמות ע"ת למה משה ואהרן) כי מלת למה צלה"ק הוא שם לדבר ריק והצל, כי צהריהם צמעי שני גדול מה שאלה צאחר מעוצרות, יראה לנפשה סן יש צמעי שני צהרלת הילכה ואין זה הריון בן אדם, לכן אמרה אם כן, היותי צעולה חנינו ריא לריק והצל (בין אף פערענעפנס דא), כי אין אשה אלא לבנים וכל שאין לה הריון הראוי הנה היא ללא תועלת בזה העולם, ומלת זה כמו עליו זה צנב, אין זה כ"א בית אלהים, שעניים כמו בזה צבית (היער, דא): ותלך לדרוש. מי רמז"ן לשון תפלה כמו דרשתי את ה' וענני, דרשוני וסיו וכתיב"ע למצעי רחמיך, וכן צליח ככלל לשון תפלה בלשון חפוש דרישה וצקשה, על האחרון יאמר (זוכען) ועל הראשון (ערוכען, געזוך): (בנ) שני גוים בבבאך ושני לאמים. מנהג הכבודות להכפיל הענין צמלת שונות, כתיב רש"י (תהלים צ'), ומנחם ספר לאומים ואומים וגוים כולם קרובי ענין; אמנם אינם שוים צענין, כי אין זאת מתפארת הלשון שיימלאו בו תיבות כדפוס משתפי הוראה ומכל לך. והנה מלאנו גוי ועם ולאום כולם מורים על דברי אישים, אולם הונח שם גוי להורות על דברי אישים לבד מבלי חצור וזירוף לא אל מלך ולא אל מנהיג אחד (אין פאלק), ומצינו עם מורה זירוף אל מנהיג או מלך או אלוה (רייך, נאליטאן), באומרו עם ה' אלה (יחזקאל ל"ז) עם מדרשי, ולא יורגל לוור גוי מדרשי או גוי פלוני רק בדרך הזרות ועל כרה מה, לכן מלת עם נופלת על אנשי העדה והסוד, והנה כל עם גוי ואין כל גוי עם, והוא מולדת עם צמיר"ק, שהנחתו על כל אופני השיטות והסודות והזירוף בזמן צמקום וצענין [מיטן]. כן שם עם צפתים הענין להורות על קבוצ מרבים שיש להם ענין זה עם זה עיי נמות דת והנהגה או שאר ענין; אולם תיבת לאום מורה מלכות כאמנם ז"ל אין לאום אלא מלכות [קאניגרייך], רח"ה. והמכס שד"ל אמר שם גוי הוראתו על בני אדם המוכנים צמקום אחד, בין שהיו קבוצים צאריך מיוחדת בין שהיו נוסעים צמקום לעקום, כל עוד שלא יפרדו אלה מאלה לצאת צמקום שונות יקראו גוי אחד, ומפני ששם גוי נאמר בצמינת העקום בלבד ע"כ אמר גוי חיתן הוא, וענינו גוי שאיתן מושבה, כי לא יפול מואר חיתן אלא על העקום, ולזה אין שם גוי נסמך אל המלך, ולא יקבל כתי המלך לא יאמר את גוי לקח עמו כמו שאמר ואת עמו, רק יסמך שם גוי אל הארץ אשר הוא יושב בה, כגון כל גוי הארץ וכן ומשכלת גוייך היית, אבל מה שכתוב ויתר גויי ינחלוהו גוי צבתי האל אשר יעשהו לגוי בהנחילו אותו נחלה ואחזת עולם, וכן לשמות צמנחת גוייך להחלל עם נחלתך ענינו הגוי אשר אתה הקיימות לגוי צחתך לו נחלה. ושם עם גבור מולדת עם וענינו קבוצ בני אדם רבים או מעטים היושבים זה עם זה לחופלת כולם, כי כל אדם לרץ צבתי לזולתו, והנה שם גוי נאמר בצמינת מקום הקבוצ, ושם עם צמינת סבת הקבוצ, והנה התועלת הכללית, ולפיכך שם גוי יקבל כתי המלך, כגון ואת עמו לקח עמו, כי רק לתועלת עמלם יתקבלו בני אדם תחת יד המלך, והנה שם עם לא יכלול תמיד אומה שלמה, כאשר מלאנו ויתן את העם אשר אתו, ולא היו אלא צני ועבדיו אך נקראו עם כי היה להם לב לבד אחד לעזור איש את רעהו, וכן יפול שם עם על קבוצ צני אדם משתי אומות שונות כגון וישצנו אחכם והיינו לעם אחד שאין ענינו אלא שיהי לכלנו לב לבד לעזור איש את רעהו. ושם לאום הונח על קבוצ צני אדם המתנהג בהנהגות פרטיות ואינו גוי אחד רק חלק קטן מנוון. עדיין צני אהרן הם לאום אחד, ויראי ה' הם לאום אחד צחוך צני ישראל כי יש להם הנהגה פרטית ואינם גוי אחד כי אינם שוכנים צמקום מיוחד, ושאר צבתי ישראל הם כולם גוים כי כל אחד מהם שוכן צאריך מולדתו ואינם לאומים כי אין לכל שצט הנהגה פרטית; אמר הללו את ה' כל גוים שצמחו כל האומים, ומפרש אח"כ יאמר נא ישראל כל"ת, זהו פירוש כל גוים כלומר כל צבתי ישראל, יאמרו נא בית אהרן יאמרו נא ייראי ה' פירוש כל האומים, ואין הכתוב כולל כל העמים אשר על פני האדמה שהרי נתן הטעם כי גבר עלינו מסדו. ושם אומה הונח על חלק מן הגוי העמוד תחת הנהגה אחת ועושר אחד, מה שנים עשר נשיאים לאומותם, וכן ראש אומות בית אב צמדן הוא, כי היו צני מדין נחלקים לחמש אומות כנגד חמשת מלכי מדין עפה ואפר ומנוך ואזידע ואלדעה, והי' לכל אומה מהן מלך מיוחד ככתוב חמשת מלכי מדין, והי' לר אחד מאותם ראשי אומות אף על פי שלא הי' ראש אומות אלת ראש אומה אחת, וטעם ראש אומות אחד מראשי אומות, ודע כי אין אומה גדולה מאדם צמקם אנשים, אלא שמתקרא אומה צמרת צני אדם שיש עליהם שוער ומושל, ויקרא אום קבוצ צני אדם שיש לכלם הנהגה אחת ושם אין להם מושל מיוחד, כי כן היו צני אהרן ויראי ה' הנקראים אומים, וצמם לאום יקרא בהו כולו המתנהג תחת מלך אחד ומשפטים אחדים; ואמר כאלו שני גוים צבתיך ושני לאומים ממעריך יפרדו, אם לא היה לוור אלא שני גוים צבתיך שומע אני אפילו צבתי ישראל שיה' לאיש איש מהם נחלה כדלתה ולכולם כאחד תורה אחת ומלך אחד, לכן הוסיף שיערדו לשני לאומים, שני מלכים יהי' להם, ומזה ינשך לאום מלאום יאמץ, ששם היו שניים לאום אחד ותחת מלך אחד אין מקום לוור כן, ולל

ולא לוותר וכן יעזב לעצמו; והנה לך דברי חכמים חזק לאדם חלל מלכות (פי רש"י מינסם וחס):
 יאמץ. י"ה חזק לך וכדור כח מחזקו, גבורה היא צבא בגוף, והאומץ צבא רוח, וחוץ חזק ואומץ
 צבא המעלה, כמעט כולם חלל מלכותה, המחזק הוא לגשת אל המלכות או למקום סכנה צלי חס
 (מוטס, הערכה אפיקיטי), והאומץ הוא שלא יחט גם כשהלכה קדושה והוא בחזק רעש המלכותה,
 לא יצריחו בן קשת והמחזק מרבות לא יירא (אונגרשטראקענהיים, העלדעמוטס), ולכן יקדם חזק
 המחזק להאומץ כפי תולדותם בלדס, ואמר דרך דמיון לא חלל חזק ללכך. כלומר לא תראה את
 סעני צלחן דחק, ותחלחל מעור אחר (אזכרתען) כל"ט: (כה) ארמוני. לדעת כל המדקדקים
 י"ה אדמוני שם חזק לאדם אשר יכול צו מקרה האדמוניות, ואין הצדל לדעתם צין אדמוני וצין
 אדום (דורי גס ואדום) שגם זה חזק השם, אולם רח"ס יאמר שאין אדמוני שם חזק כמו אדום,
 כי אדמוני שם עולם הוא אל מקרה האדמוניות (דלס רח"ס), ואף שהמקרה איננו עולם בגוף חזק
 כן דרך הלשון לכות המקרה שגם עולם כחילו הוא עולם עומד בעלמו מכלי שילמד לנפשו, ולכן
 אדמוני שם דבר הוא דוגמת זכרון ראשון אחרון, וכאשר רצו לחזק הגוף במקרה אדמוניות דרך קצב
 כחילו הוא מתכונת הגוף אחרו אדמוני בחוספת י' שהוא לסימן היחס כ"ד של שמועני ראוני
 ישראל, כי המתואר ע"ד הכח ידוע כאלו הוא מיוחס אחר המקרה שהוא והוא רח"ס אצותי, וכמו
 שמוכל לוחר חזק ישראל צמקום חזק ישראל כן מוכל לוחר אדמוני צמקום אדמוני. ורש"י המוצא
 חסם את הכח"ד שלא דק: (כו) ויקרא שמו יעקב. זה יסא צעק צמקום. כי זה יורה היות יד
 אוחזת צעק אחרו וכבר אמרו רבותינו האל י"ה קרא לו כן כי חזקם הוא יסא אחר כליון כל
 האומות כאמר כי חזקם כלל צבא הגרים ואחר לא חזקם כלל (רש"י) וצמקום צמקום פירש שם
 יעקב מענין הוי ערוס צירח. ע"ס, וי"ל צמקום שם יעקב הוא ידיו יפסיע דרך מהלך השלמות
 התכליתי (ספרהו ארנסטענדע) כי שם עקב שהוא על חלק היותר צולע צבא הרגל הוא היותר
 פועל בפעולה הסליכה, לכן ישמע גם על פעולה הסליכה, כמו אל לך צעקני האלן (ש"ס א')
 והוא דריכת העקב. נחמקו עקבין (ימיה יג) פירש"י הולכי דרכים, הוכי' ה' דרך חקך ואלהנה
 עקב (ההלים קי"ט) פירש"י אשומרה צבא מעגלותי ועקבי נתיבותי ולפי שהעקב הוא סוף הגוף
 ישמע גם על תכלית כל דבר וסופו. עקב ענין יראת ה', שטעמו הענין היא דרך ונפלה לצד
 זה אל יראת ה' שהוא תכלית האומץ לאדם, ילא לו חס, כל דבר שהוא כדמות דרך המוליך אל
 התכלית נקרא עקב, ויורה שם יעקב שהוא יפסיע וידרך דרך מהלך שלמות התכליתי, ונקרא כן
 ע"ס אחיחו צעק, ואחזת יד דצד יורה על התחזקות הכח והתאמנות צדמה מן המדות, כמו
 ותאחז צמקום יד (האזינו ל"ב) שיתחזק צדמה המשפט, וכן ויאחז לדיק דרכו (איוב י"ז) וכן חס
 מולא שמתקיים צו שם יעקב ר"ל התחזקותו מהלך השלמות התכליתי עד שזכה לקרא אחרו שגם
 היותר נעלה, ישראל, ולרבותיו עוד יותר גבוה צמקום אל צית אל — ומצוא כי שם יעקב על
 כוונה זו הוא צלמות מעלה אדם על מלאכי מרומים, כי הם אינם רק פועלים צמקום שצדמו
 זה, והאדם מול צמקומו נקרא הולך, כי מהלך צמקום נפשויות יום יום מעלה מעלה. התבונן
 כי נגד מה שנקרא הכח"ד שגם עשו, לפי שהיה נעשה ועומד בעצמו כח"ד רש"י (ובכח צמקום
 צירח יורה עש"י) שזה יורה על מדרגה שפלה שבו. כי הצדמו שלמות מדרגת אדם, הם
 צהולדס שלמים צמקום כמו שהם צמקום כי שור צן יומו נקרא שור (כאמר על שור או כצד
 או עז כי יולד) ואין כן האדם צמקום צמקום, שהוא צמקום עולל ויונק צל ידע מה. עד יגדל
 ויעמוד וילמד, כי מול צמקום חיים שבו ים לו הצמקום לצד ולהפכו, ואם יזכה ידוע צמקומו
 לצד חלוק ודור יותר, לכן הילד השני שהיה מעמד למעלות נפשויות חלוקות נקרא צמקום המשמש
 יעקב היותר על עזי התחלשותו מעלה מעלה: (כו) ישב אהלים. חכנס אהלים משמנת
 צית חלופה, וכח"ד ידוע עוד חזק חלוק מן קדם ה', וכן יאחז (צמקום צמקום) צית מדרשו
 של שם וצית מדרשו של עבר: צמקום דלא יסא לכו לצד כפירות הרצ"ע והרצ"ס מענין יעקב
 חזק ונקה, כי מה לו להדענו שהיה יעקב רועה את אלו חזי, גם אין לענין זה הצמקום
 עם מה שהדענו ממה שהיה חזק חס שהיה מדרגה מעלה נפשויות, לכן פי' גם מול יעקב חלוקים
 לענין מעלה נפשויות שהיה מתחלל צמקום ה'. ויראה שאין טוהם להוסיף על לשון המקרא כאלו
 אחר קרא יעקב חלוק תורה וסכמה, כי צמקום ים לכוין כוונה זו צמקום חזק עולל, כי שגם
 חזק חלוק גם ענין אחר, כמו עד יסא ולא יאחז (איוב כ"ה) דמקומו ולא יסא, וכן לשמנת
 שם חזק צמקום מתורגם שם חזק לשון וסדרית האור ע"ס. (יראה מדרגה המתרגם שם ששמנת
 מקבלת חזק אחר שמועל לם או מהמקשה סביב כדעת מקלט מקשרים האחרונים, ור"ל
 צמקום צמקום (בראשית ס"ו ע"ג) שמועל לא הכירות דלים הוא חלל אשמועל חס חזק דמיון דהיי
 לשמנת, ופי' רש"י (איוב כ"ח) ותעלומה יולד אור. והאורה והסכמה נעלה לאור כח"ד כי נר
 מורה

מנהג ותרומה אור, כי כמו שאור הגשמים מואיר לגופות שעל ידו אלו מצדלין צין דבר לדבר וזהו עדרו לא יראו המוחשים, ויורה דרך לגני אדם ללכת צם, ככה המורה והמכונה תחלק אורה להנפש להזריח צה ידיעות ומצינת הנמלכות, להצדיל צין האמת והשקר, וצין הטוב והרע. וכמו שהאור כל מי הגופות תלויים בו ואם יחדל אורו מכל וכל יגוע כל צבר יחדיו, ככה אור המורה והמכונה מיי הנפש תלויים צה והנלח מומנה הולך בחשך ואין לו מיי הנפש, וכמאמר יש יתרון למכונה מן הסכלות כי תתרון האור מן החשך; ובאמרו יושב אהלים ענינו התמיד שקידתו צענינים המוחלקים אור לנפשו, ומלת יושב ענינו עכזה והמתנה כמו ימים רבים תשבו לי (הושע ג'), (צליצע מיר, וידוע דין מיר אלליין), ותרגום יושב אהלים (ווידועטע זיך דעם הייליכען שטודיום). ומלת אהל ישמש גם על דירת קבע כמו והלכת לאהליך, אם אבא אהל ציתי (תהלים קל"ב) וישב עליו צאנת אהל דוד (ישעיה ט"ז), שכל אלה צמים קצונים צמקומם: איש חם. אצצרהם כחיו והיה תמים. יעקב דאשתלים יחיר כחיו ציה איש חם, אמאי איקרי איש חם צגין דלא אשתאיר ציה פסולת כלל, (מכרשצ"י שלח לך קס"ז): (בא) כי ציד בפיו. איש חם מלידי הוי אהלי, ולרבותיו שהיה עשו מרמה את אביו והתראה לפניו לאיש נקי כפים (ערכ"י), וראה לפרש מלת ליד ער"ז, כי הוראת לידו מענין נד, אשר יורה על הדירה והנטייה ומכנה פנים (רש"י ע"פ ואשר לא לרה), והואל לכל פעולות הנעשות צתצולה, כי כל הורה להשלים חיזה דבר צמאשי שלא יתודע לזולתו, הוא צא עליו מן הוד כמלכת הלידים אשר צתצולות מרמה יארצו על החיות, לכן נקרא פועל הלידה ליד, וכלי המלחמה מלחמה, ופעל הרמ" צכללה ואשר לא לרה, או השליך עליו צלדי והוא הגורם לזולתו נזק מן הוד צכדי שלא יתגלה מיי הוא המצב הנזק, וישמש פעל זה גם על ההשתדלות צתצולות מרמה לקשור נפש וזולת אל רגור ודעתו, כמו ללוד נפשות (יחזקאל י"ז), ומזה ואשת איש נפש יקרה תלוד. ויהיה לפי"ז ליד הנאמר פה מחר על ימק ר"ל שהיה ימק נלוד ע"י דבורי עשו, וצ"ת צפוי כמו צ"ת הכלי והסצב (ער וואר געטייטע דורך דעססען רעדען), ויצע"ת ארום מלו רמיתם צפומי והוא יתח נכון, וכן הראצ"ע פי יודע ליד, לעולם מלח מרמות כי רוצ המיות צדך מרמה יתפשו, ויעקב הסך עשו כי היה איש חם שאינו יודע לרמות ומ"ש רש"י: ולרציהם אלה תחישצ דעתו מונה שיקפה להנפרשים צבת אהצת ימק לעשו, ויאמרו שהיתה אהצת המועלת שהיה אורל מלידו, ואין זה כחון, אבל צבת נטייתו אליו היתה ומחלקת אמרי פי עשו, והוא שגילתה המורה ויאחצ ימק כי ליד, שהאצצת היתה מנצבת מרמה, ודע כי ליד הוא שם דבר לא תאיר לאיש, כי תאמר ליד צדצמות ה"ו וקנוץ ומלרע: (בא) ויוד יעקב נזיר. ת"א ובשיל יעקב תצטילא, והא דלא אמר צלון צשול, כמו (מ"צ ד') ובשל נזיר, נראה כי יש הצל צין לשון זור ללשון צשול, צשול הוא צצמית התיקון שגיגה הצצטיל לגמר צשולו להיותו ראוי לאכילה (פי' משפטים כ"ג י"ט) חוד הוא צצמית הכנה אל הצשול, והוא צזון שהמים והרוע צצקרה נעשים רותמים, שהתצב צו ע"י חוס האש כח הרחיקה לעלות צכח למעלה מן הצצטיל ויעלו צו אצצצויות צצפת הקרה (זיעען) (וצה זור דומה ללשון זון, איש אשר יעשה צזון, וז יהיה, שהוא צצמית חוס הפנימי אשר יתנשא ויתגבר להפעלות על המדה הנכונה) והו ויוד יעקב נזיר שהיה מתעסק לעשות ההכנה אל הצשול, ולא הגיע עדן לגמר צשולו, כי לפעמים חם לעת ההרים יהיה השעה דחוקה ולא יהיה פנאי ועשה מרומת לצשל אז הצצטיל כראוי, יקדים חיזו שעות להרחיק את הצצטיל. וצתגיע עת ההרים יחזיר הקרה המזון אל האש וצשעה מועטת יוגמר להצצטיל היצב. ויודיענו הכתוב צזה מדת רעצנתו של עשו שלא המתין עד גמר צשולו כדרך כל אדם, אבל צהיותו עוד צמעמד שאינו ראוי לאכילה תאות נפשו השחוקקה לנלח צטנו. ומאכל זה שומד עצמו אינו ראוי לאכילה עדיין היה אורל צבלעטי, לפתוח פיו והאחר יפול המאכל לתוך ברונו. כלשון המענה מלעטיין את הגמל, וכדרך שגן עלל יוד צללחת נללה יתצבצב פיו: (ל) על בן קרא שמו ארום. הוא ארעוני ונתאיר לאכול ארום, וצצטיל רעצ תאוותו מכל צבורו, ולשם צזון קראו לו כן צצצטיל מואכל ארום מחר צבורו (רש"י) והר"א אמר אין פירושו שפניו מואמר זה נקרא עשו צצם ארום, כי שם זה הונח עליו מפני מראשו שהיה כלו ארעוני, אבל פי' הכתוב הוא שפניו שהיה עשו עיף קרא את הנזיר ארום, באמרו מן הארום הארום הזה כי מרוב עיפותו לא היה משער מה היה הנזיר ההוא ולא היה יכול לשאול עליו לכן קראו צצם מראשו ארום. וצא צקור"ל כמו צלע אמרתו, אשתך כגפן פוריה: (ל"א) מברה ביום. להמדקקים מלת מכרה כאן צא ע"ד הזרות, כי המ"ם צחיר"ק ע"ד אותן שהם מגזרת פעל כמו מן שצב צכזה עניי, מן שלח שלחה הנער, וצאמח הוא מגזרת פעול וראוי להיות מכרה המ"ם צק"ח, כמו מן זכר זכרה מן שמור שמרה; ולצצי לא כן ידמה כי אין כאן זכות ועל משפטו יצוא, ויגלה לנו ענין גדול צחיר"א אופן צזה הצבורה ליעקב, לא כאשר יתשצו צתחלת ההשקפה, צתצצולות מרמה צא יעקב על עשו עת היות עיף וכמעט

וכמעט מוכרח אל המכירה, וגם אינו כדעת המפרשים שיאמרו כי המכירה הייתה בכסף, ומאלל המיד אינו רק לעדות ולקיום, שלדבריהם העיקר חסר בתורה; ולמה הזכירה דרוק גמור את קנין מערת המכפלה שאין ענינו חשוב כי לא אלא האומה כענין הכזרה, וקלרה עיקר קנינה ומתחשקת בדבר הטפל אל המכירה. ועוד כי לא היו בני יצ (כ"ש רש"י צוגדלו הגערים) ועדיין היו צרכות אביהם ולא היה להם עסק מרומ להרוות צו, ובפרט יעקב שהיה מיוספי צהעיד של שם ועבר מאין היה לו מזון לחם דמי כסף מחיר הכזרה: אמנם יעקב התנהג כענין זה כראוי לצמיר האצות, והוא זה, כאשר התאוו נפש עשו אל המאלל וציקס מיעקב צעת עיפותו ויגיעתו להשציע נפשו הטוקקה, לא נשתהה יעקב אף רגע מלמלאות מצוקשו, והאכילו מיד כאשר התאוו נפשו, ולא נדבר עמו מאומה מענין הכזרה: אמנם עשו כמיו עליו לצו צמאלכו וצמאסקהו התחיל לסצב פני הדבור מענין הכזרה, ומתלגלו הדברים ממנו להראות קוטן מעלת הכזרה ושאין לה חשיבות צעיניו (ולאמנות דברי אלה תראה בפסוק ויעקב נתן לעשו), ויהי כאשר שמוע יעקב את דבריו אלה מציון הכזרה צעיניו, תפסו דבריו והוכיחו על פניו להראות לו שמיום הזה והלאה אינו צבור עוד, כי דבריו האלה העיד על עלמו שאיננו איש הראוי לתאר יקר ומשובד בה, כי כמו שלא יתאר אדם בשם חכם (אף שלמד חכמה) אם אינו מתנהג כפי החכמה, ולא נקרא איש בשם חסיד מנסת ידיעתו דרכי החסידות לצד כי לא מלד התנהגותו עפ"י דרכי החסידות, ככה אין נכון לתאר את האדם בשם צבור נאמת (אשר יורה על חשיצתו) אם הוא צויה צעיניו וגם לא יצוה למאסה ולגנותה צפני אחרים; וצוית צפני אחרים האלה יעקב ועשו שהם היה צבור ללירה חה לילירה (כמ"ט רש"י); הנה מצחינה זו כמתלקה ומעשו חשיבות תאר צבור, כיון שאין זה חשיבות אלו כי לא פחיתות וציון לפי דבריו, ומעמלה היא מכורה לאחרי צבור הילירה שומלד מעשיו ומעמלת נפשו ראוי אלי, וה"ט יעקב אליו מכרה כיום את צבורתך לי, לא שציקס יעקב מעשו למכור לו הכזרה בדרך נמק וממכר, כי אין זה ענין הניתן למכירה, אלא אין צמאמר זה כי לא הודעה לאמר לו דע לך אחי, שכינס הזה אשר שגילת דעתך בשפה צורה מואחשות ענין הכזרה צעיניך, הנה מזה נשתלשלה ונשתלקה מומך, וצידד היא נחונה מעתה, ולזה לא ננקדה מים של מלת מכרה צקים, ולא ליסתמע מניה הנקשה אל המכירה, אלא היא נקודה צחיריק להורות שהוא שם דבר, ואיננו מהגפרד מוכר שהמ"ט צו שרשית אלא הגפרד מכרה הכזרה משרש כרה, מענין וגם מים חכרו, והמ"ט כמקנה משנה וכדומה, והוא מענין ורמוק מפנינים מכרה, ומן ונחתי מכרה (צמדכר כ'), ומעם מכרה כמו מכורה; דמיון לזה, כל רכצ צמור (צשלל) בשם נקודות ונחוספת ה"א (יחזאל כ"ז כ') צגדי תפס לרכצו. צחיר"ק שו"א וקומץ, ושיניהם שם דבר צחברומוס רחיקין, ככה, וכל מוכר (נחמיה י"ג ט"ז) בשם נקודות, וכלן מכרה, ושיניהם שם דבר, ואין לשון מוכר כלן מוצנו ענין נמק וממכר, רק כמו לורס ממכר, ממכר עונך צלל הון, וימכר אותם ציד יצין, התמכר לעשות רע, אשר ענין כל אלה מוכרת ונחיתה דבר צידד אחרים כמו הפקר, וכן מכרה כיום וגו' מעמו מכורה והפסקה כעת הוזה הכזרה אלי, כמתלקה מומך ועלתה צגורלי (זא ארע דיינע ערשנעצורט מיד פרייז געגענעצן), הנה התצאר מנקודת המ"ט (שהוא זר לפי המפרשים) שלא השתלד יעקב לא צמעשה ולא צדבר לקחת בדרך משל ומתן את הכזרה מאחיו, ולכן לא החכר סך דמי הנמק, אלא עשו מעמנו מנסת נפשו המתאוו לאכילה ושתיה התנהג צפעל המגונה לצוות את הכזרה, ונצול פיו פרכס לכל שאינו הכן הראוי לחשיבות הכזרה, והיא אמנם כמתלקה ממנו וממכרה ליד יעקב צבור הילירה, וזה נקודת המ"ט כדן: את בברתך. הכזרה יש צסן תועליות אם זמניות אם נלמיות, הזמניות הן הירושה פי שנים צנכסי האצ, או הכבור להיותו גדול הציה שייצדורסו שאר אחיו, והנלמיות הן יעורים נפשיים, והיא ירושת צרכת אצרהם אשר צברו ה' לייתד ההצגפה צו וצורעו צירושת הארץ שגמסך מומנה, כי שני היעורים האלה כאחד הם כמ"ט צצרות מילה והקימתי את צרתי ציני וצינך וצין וצערך אחרך לדודתם לצרית עולם להיות לך לאלהים ולצערך אחרך ונחתי לך ולצערך אחרך את ארץ מגורך את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים. ואין ספק שיעורים הנפשיים האלה אינם חלים רק על איש ירא את ה' צמלחתי ספץ מלד, ועוצד את ה' תמיד, ולענינים כאלה מפתל יותר מיי שהוא צבור ראשית פטר דסם, וכמו שהוא מלדד המורה לנהוג קדושה צכל מה שהוא ראשית, צבור אדם, צבור צהמה, ראשית צבורי אדמה, ועצודת המסכן לא היה מיוחד תחלה רק לצבורים כמ"ט קדש לי וגו' פטר כל רחם, והצל שהציא מצבורות לאנו שעה ה' אל מנחמו. והנה אף שהיה ימק מלא צרכת ה' מעדות הכמור ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מלד ויהי לו מוקנה ללן ומקנה צקר ועצדה רצה ויקללו אותו פלשמים, צכל זאת אין ספק שלא השתלד יעקב בקיות הכזרה לתועלת הזמניות, לירש פי שנים או להתנהג צשררה וכבוד, כי מיי זה יעיד שקורס מ"ט היה נהוג פי שנים, וגם אם היה נהוג לא טוכל לומר שסיתה

שהיתה המזללותו לזה, הלא ראינו כי לא נתקיימה זו, בזה מפני אחיו ונתגרש מצינו, גם לא חבר בכתוב שיש מי שנים, הם קרא לעשו אדון ואת עמו עד כיום זה תאמרו לאדני לעשו כה אחר ענדך יעקב, ובעלי כל אלה ליעקב בחר האבות איש חם תועליות ואניות כולם הנל ורעות רוח, אונס חלית תאחרו בבורה אינה רק לתועליות הנפשיות, כמ"ס המפרשים. אונס כל אלה אינם רק ענינים הנמשכים מן הבורה לא הבורה עצמה, ומה זה לשון מורה את בורחך, וימכר את בורחך, כאילו הבורה עצמה נמכרת, וזה דבר צלמי אפסרי להמכר או להמחל כי מי שהוא בור באלה לא יסור מהיות בור, והטול אחריו לא יוכל להיות כולל ראשון, ע"י מכירה ונתינת ממון; לכן י"ל, אחרי שצבחה מקומות יחסר הנקראות מלת את שורה על דבוק והתקשרות הנושא עם הנשוא, והטובל עם הטובל הם נגלים ומעולם נטופס המאמר, כמו תמכר עמך צלל הון, הנה עתה לקח ברכתי, ויקח ברכתך, וכדומה הרבה שחבר מלת את כי הוא מונח ומעצמו, וכלן דקדק להזכיר מלת את, מכרה את בורחך, וימכר את בורחך, את בורחתי לקח, הוסיף מלת את להורות זאת, שאין המכור בבורה, הבורה עצמה, כי הוא דבר צלמי אפסרי לעשות את מי שאינו בור יסור, אבל עיקר המכור הוא, הענין המוזכר והמקשר עם הבורה, וע"י יורה מלת את, שהוראתו המכור והתקשרות כמו, את יעקב איש וציתו צלו, היו את מקבחו, את כדלעומר, ומלת את שהוא בשאר מקומות מלת היחס, הוא כאן עם דבר (לחם מיתעברצורענע), ומאלו לרבותינו שפירשו מלת את לשם דבר, ואת הנחל לא יגלה (חזריע י"ג) כלומר הסמוך לנחל השעירות העומדות צלז ומחצרות אליו, ועם את הבורה, המוזכר והמקשר עם הבורה וזה התועליות הנמשכות מן הבורה, ואין תרגום את הבורה (דל ערסנגעצורע) כמלת היחס, אונס תרגומו (לחם מיתעברצורע) לחאומענע האנגענעט) כשם דבר, והתועליות הנפשיות הנזכרות: מברה כיום. לדעת המפרשים שמכירה זו היא חק וממכר ממש בנתינת כסף מלווה למוכר, זה נעשה קודם שהאכילו הנזיר, ומלת כיום פירושו צעת זאת (יעל, זאפארט) לפי זה אחר מלשים את יעקב בדבר שהוא גנוה גדולה גם לאיש ההמוני שצבא אחיו "ויעק מן השדה ומצקס להשיב נפשו במחל, לא יתן לו מיד רק יתממה עמו עד שרעצון נפשו חלסהו למכור דבר שלא מרצונו וגם ההמוני אשר יעשה כזה, לא יעני פניו לגלות כונתו המוגה שהתממהותו היא למען השיג המקנה צדו צממח אונסו אבל יעלים כונתו הגרועה, ויחפש תחצולות ממה לייפות זו שהייתו בדבר אחר, כי גם איש עושה עולה יעלים עולתו ככל האפשרי לכלי הגלות לאיש צליעל. ויעקב חציו גם צוה זאת לא כסתה פניו אבל אחר צפה מלת מכרה כיום, הצנעה לי כיום, העני פניו לאחר כיום, כלומר ברגע זו שהשעה דחוקה לך מרעצון נפשו שעה זו מוכשרת ומשחקת לי להשיג מה שלבי חסך, למכור ולהצנע לי שלא מרצון. וכי זו היא דרכה של תורתנו לדבר הגוה הנדקים ולהרדע לדורות שעשו מעשים אשר לא כן. והאמת יורה דבר שאין הדבר כאשר יאמרו המפרשים, כמו שהראית מלפון הכחז ויעקב נתן (לא ויתן יעקב). שיעקב נתן לו מחלבו מיד אחר צקשו ולא אחר מחוה. ומלת מכרה הנקודה בחי"ק (לא צקית) מבוחר שלא ציקס יעקב כלל למכור לו, ולא היה כאן חק וממכר בצכס, רק עשו מקצת צותו את הבורה גילה דעתו שמתחל מבורתו ואין לו להיות לו עסק זה, וזה נעשה הבורה כהפך (פרייגעגעצן), ועל זה אחר יעקב מלת כיום, כלומר צעת זאת שגלית דעתך שאין הבורה חשובה צעייך ללום, ברגע זו סילקת עמך ממה ונעשית הפך, ואני זכיתי זה ומעמתי היא מכרה ונתונה ברי. ובכונה רבים הוסיף מלת כיום להורות זו כי רק מרצונו עצום זה נודעה הסתלקותו מבורתו, לא מן מעשי הקדומים כי אף שמתעשי המקולקלים נודע ויכיר שאינו מן הראויים לזכרה אשר מכלימה להתקדם לעצרת הש"י, מיה אין מזה ראוי בורה על הסתלקותו ושהכריע בדעתו לחשוב את הבורה לדבר צוי, כי אולי כל מעשיו אינם רק מלד התאווה שלא יוכל לכבד נפשו המתחזית, אף שצלבו דעתו ומתשבתו להתקדם ולהתעבר, אונס כיום הזה שצנעת אכילתו, הוא מעצמו צלי סבה גורמת הסך דבורו לגלות דעתו ומתשבתו צענין הבורה, ומה נתבאר צלר היסד שצלבו הוא מתחלש מונס ושהכריע דעתו לצוהת ורק בדרך זה יש לו דון כמחלק נפשו לגמרי מענין בורתו וזה נתן מקום להיותה כהפך בעלמא, ויכול אחר לומר צו (כדעם הסביל שצן העובר מלד תאווה לצין העובר מלד הכרעת דעתו שאין צו דבר טעם). חה ככלל ג"כ במלת כיום, כפירש"י לדעת אונקלס כיום שהוא צרור ומחלט כאור יום (פיר געווסס, דייעליך, קלאר) כי רק בבורה מתצבר דעתו ומתשבתו, לא מנעשיו המקולקלים. וכן בצנעה הוסיף מלת כיום על כונה זו, כלומר צעת זו גלית דעתך שאין הבורה חשובה כלל צעייך. ותורתו ואמרת למה זה לי בורה, בלשונות אלה לא הודעת רק הסתלקות ממה, אונס עדן אין צממח דצריך שלא יהיה צלצן עלי אם אני אזהרה, לכן אצקס ממך לבאר דעתך בהסכמת צירור גמור שרצונך להחליטה לי, חור

रुद्र

השם לפעל הנהגה, אשר יורה על העצב המוקדם ולכן מצינו ראי' מוקדמ דיעקב נתן וגו'. ואף שהעצב צפוף הענין, כל הכניל צדדיו המקראות ידע כי הוא דבר הנהגה הרבה להזכיר צפוף דבר פרכי אף שצאמת היה צחצחית הענין, ומכאן שמהפוז גילה לנו זאת צדקיותה שם יעקב לפעל נתן, שהוא עצב מוקדם, להורות שצחצחית הלשון והנזיר היה מוקדם, דלכא"ל היה אומר בפעל מוקדם ויתן יעקב. הלא מלאנו יותר מה צענין הספור מה שהיה ציוו ית' למשה ציווי הגבלה קודם מתן תורה, שהתחלה התורה לספר מקלת ממנו צפרשת יתרו, וציוויה חלק גדול ממנו וכחצה צפוף פרכת משפטים, ואל משה אחר, כמ"ס רבינו שלמה יחזקי שם צסם רבותינו, וכן השמיט קרא מתחלה להודיע מין הנזיר, וצפוף הענין הודיע שהיה עדשים. — ויתכן לומר טעם להתעקרות המוקדמ ונכחז שלא צמקונו צפוף הענין להורות שלא היה ציוויו צמעת הצורה צמעה זו לצדה כשהיה עיף ורגע ונחמה לאכול, ואח"כ התחבר ע"ז, אבל גם אחר גמר הנעשה כאשר כבר מלא את נפשו המתחלה, לא נשתנה דעתו עליו להראות כי מעלת הצורה צויה צעיוו. ולא יתעקש אדם הזה כיא מתכרון ידיעה או מדרך הסקנות, וכל אורח אמת יורה על האמת ויתן ליעקב האמת: ויקם וילך. מדרך ארץ שיצא האדם צעת אכילה ושתיה, כמו שנאמר בצדקהם והטעמו חמת העץ וסעדו לצבא, וצבני יעקב וישבו לאכול לחם, וכן אחר יעקב לאציו קום נא שבה ואכלה, שזמין אציו איצ לאכול ציציצה, אונס עשו להיותו משוקע בצולמום החלומות המנוגות התנהג כדרך נהגרי לב אשר נפשו רק למאכל תחמה ולא יקפדו צאיה אופן יתאלו צעטם, וגם צעת אכילתם יגלו פסימות מדותיהם, לא ישבו לאכול לחםם ונמנת, כיא צמסון צקיימה והלך, לכן דבריו כמדמו לאציו יקום אציו ויאכל, לא הזכיר היציצה וכן כאן אחר עליו ויאכל וישת ויקם וילך, כלומר אכילתו ושתיתו היתה צקיימה והלך כדרך צפוף, כי צולמום תחמו חללנו למחרו צציעת צמנו, ולא תרחיז לו זמן להסתות מעט עד שיצא וצבור המאכל צכמו יצלענה: ויבו עשו את הבוררה. מעלת הצורה היא צנפסית וצמחיות, הנפסית היא להתקדם ולהסתיר צנפסית ככונים להיות מוכשר לעזרתה כי בהקצת קצנות על הצמח שהיה כובד קודם מתן תורה. ומעלה הגשמיים, שהצבור נוטל מי שנים צנכסי אציו, והוא המוכרז בהנחגה הצית. ואין ספק שלא הזה עשו את הצורה צצחית מעלה הגשמיית שזה כי המופקר אל תחומה העולם ומענוגיו, הוא דרך אחר הכנה המדונה והוא צר צכסי אציו, והוא המוכרז בהנחגה הצית. אונס לא היה מצוה רק מעלה הנפסית שצצורה, כי אלה הם מעצבים אוחו ומענוגי עה"ז, ויעקב לא השתדל לזכות רק צצחית מעלה הנפסית שצצורה לא צמעלה הגשמיית שזה. לכן היה נכנע תמיד לפניו לקרותו חדויו עשו, עבדך יעקב. לזה שמו שיהיה את לשונם לפני אציהם, עשו אחר צנך צבורך, ויעקב השמיט מלת צנך, כי מעלה הגשמיית שצצורה לא צזה עשו ולא צזה צה יעקב, ומשאר עשו צבור למחלה, לכן אחר צנך צבורך שצצחית צן לאציו משאר להיות יורש מי שנים צנכסי אציו. ויעקב שלא צזה צצחית גשמיית הצורה לא תאר עלמו צסם צן צבור, כיא סתם צבורך, שאיננו צצחית צן לענין ירושה, רק צבור צמעלה הנפסית שזה:

כו (א) מלכד הרעב הראשון. הרמז צ' תמה מה זה צל להורות, ויתכן שזה להודיע שהרעב ההוא כדד וקשה מן הראשון כי כן משפט הלשון אס המדובר צענין מרובה ממה שלא צל צמסון יאמר מלכד, כמו מלכד חיל הכפורים מלכד עולת הצורק, מלכד המתים על דבר קדם, מלכד הצרית אשר כרת אחס צחרצ, שכל אלה ודומיהם מרובים ממה שהוליד צמסון (ופסוק אחר יולא מן הכלל הזה מלכד צצחית ה' וגו', ולכך ציאר), אבל אס האומר צענין הוא המועט יאמר לצד מדבר, לצד מערי הפרכי, לצד מתק, ואחר שאלמר מה מלכד הרעב הודיע שהיה קשה מן הראשון (כל"ס), וכתב"ע והוא כפנא חתק צחרעל. עמ"ס מלכד כל דרביס: **(ב) שכן בארץ: (ג) גור בארץ.** יראה כי שני עניינים הם, שכן, יציצת קעב צחמה הארץ אשר אומר חליך לאמר וזן, אבל עמה ציווי הרעב גור צארץ הזאת, ולא מלאנו צסום מוקם לקרוא צכונה ליציצת גירות (כל"ס), וכו"ה אחר דע שכל הרוב יצומע מלת שכן עם צ', כמו ואהבי שמו יסכנו צה, ולפעמים חסר צ' כמו שכן ארץ ורעה אמונה, כי רשעים צכנו ארץ, איני חכמה צכנתי ערמה, ויש הסדל הגיוני צנייהם, כי צאמרך איני שוכן צצית זה הכוונה צו צאמר מצמקות הצית לא צכלו (איד וואהגע אין דיעזעם הוצע) וצאמרך איני שכן הצית הזה הכוונה צו צכלו ואין מוקם צצית שזין מוכני צו (איד צעוואהגע דיעזעם הוצע), ואחר איני חכמה צכנתי ערמה, שיעמו צכל הערמה ואין דבר צערמה נעלם ממני, ואילו היה אומר צכנתי צערמה היה משמעותו צאמר ומקומות הערמה לא צכולה, ויתכן שיש מקומות צערמה והסכמה לא חדעם, והו הסדל צעלמו צן מלאמר שכן ארץ שחרון צו צאיה מוקם צארץ: ואחיה עמך. צאמרך מרעה, וכן כל לשון ואיה עמו, להיות עמך עמו וגו' כלם הם השמירה מרעה

ומרעה, חה עיקר גדול כחמוצים, ואז לכולם עמו אכרי צלה (רל"ט): הארצות האל. כמו האלה (רע"י) ויתכן שהספיר הסיף לכלול גם חסינות הארץ ומעלתה (ריעוץ האבנעשאלטע) לחדשעלעט כי אל ענינו גם חסינות מעלה. כמו חילי הארץ חתומו רכרבי ארעה, כח"ט צק לאנשים האל אל חשבו דבר דלוט, וצרכה אמרו הארצות האל קשות כד"א ואת חילי הארץ לקט, ד"א למה לא נאמר האלה האל לומר מקלמן אי נותן לך וגו'. ע"ש: (ח) מצחק. אין ספק שלא ראה אותם עושים משגלם ושהיה משונע, כי איך יעשהו נגד הסלון, אבל ראה אותם מתחזקים ומשתעשעים כחצוק וכדומה מן הרמזות מה שלא יתכן שיהיה לאדם עם אחרתו, ורע"י שכתב ראהו משמש ומתנו לא כיון על הר"א המושית אבל על הר"א השכלית, (כמו ולבי ראה חכמה), ומן השעשועים שפטו צדעו על המעשה, והר"א לא חמר כן, וכן צמשייל לדוד הרפיק עלמו בזה מפשטו: (מז) כי עצמת ממנו מאד. כלומר יותר ממנו, כי המפרשים, ור"ב היה מלת ממנו ראוי באחרונה, כי עצמת מחד ממנו, אבל עממו עלם וגדול עשך צא לך מכחותיו (פלא חונם וחודרעקט דוא מאכטיג) כי מוכיכת הצדאותיך צמות הרעבון צא לך העושר הזה. כדרך ההמוניים ממלכי ההשגחה שחולים הכל צמקרים טבעיים, ור"ד רצותיו צמקם כל אותן עצמות עצמות ממנו היה לך. ואחר שהתחזק יתקן מהם ויעל לצד צבע וגם שם ראו הללחתו הודו על שצוט דעתו ורק צמות ה' תעשרהו לכן חמר צימולך חליו. אחת עתה צדק ה': (יח) ויקרא להן שמות. אם יסיו צמות הצלות האלה צמות פשוטות צעלומ צלתי מורות על ענין מה, מה אהרד קרא לאשמעיק צסם, מה לנו צמות שהיה לכן חמלם, ומה היה המפסד צבעולן, ומה התועלת שהתאמץ יתקן להחזיר שנים הראשון עליהן. ויתכן דקריאת צמות לצדוהו היו דומה לצד קריאת צמות שהיו לצדון חסדי ה' ופעולותיו, כענין ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, ויקרא שם המקום ההוא בית אל, ויקרא שמו ה' כפי, על כן קרא לצד צדד למי רואי, ככה עשה אברהם בצדוהו אשר חסר, שקרא את שמו צסם ה', ולפי שהיה מחדו של אברהם להשתדל בכל מאמלי כמו להשיג רבים מעון ללמד דעת את ה' ולהורות להם שאין מעשות צלילים שהיו מועטים לעצדם, וכדי להמליץ מליצות רוחני למחשבי אל, המליץ חצולה כפלא להכניס ע"י את המועטים אל חמת כפי הסכינה, כל צד אשר קרא אותם צסם אשר יורה על חמת מליצת ה', עדיין לפי שהיו המועטים לומר שהכנה העולם חליו רק צמערות השמים, וכל הללחת אדם חיינה רק מהשפעת הככבים והחלות, לכן חשבו חלו לאלהים ועצדו אותם, לצטל מהם הדעה המועטת, קרא שם דנאר, ה' אל עולם, או ה' חלמי לצמות, בזה הרגיל צפי הצריות הצאים לצדו מים וחצרו, צמערם נלכה נא לצדו מים וחצרו הקקלא כן, צמערורו על דעתם המשובעת ויתנו לכם אל השנה חמתית, החו"צ"ה לצדו הוא חלמי עולם וחמת ממשלתו לצד יתנהג העולם. וילמדו דעת כי כל נא השמים הככבים והחלות אין השפעתם מעולם רק מה שהיו צ"ה משפיע לכל ככב כפי הכשר קבלתו, ולזה אין ראוי לעצד עבודה רק למי שהוא חזון על כל, לא למי שמתעלה יד אחר עלינו. ככה עשה אברהם צכל צדד וצדד אשר חסר, לפי שצדוהו מים הם צרכי רבים וכל המון עם הורגלו בזה לדעת ידיעות חמתיות ולהכיר את אל העליון ית', וצדד גדול עשה אברהם חצו ה', שה' כעצד אגלמן לנולך המשתדל להביא אנשים צדדו להם ומדינתו מפני מרדס צו, והוא יצדל אל לצס ויודיעם מועד הכנה העלך ויעה את לצס עד שיתנו צמם חמת עול העלכות, ככה עשה אברהם להורות את לצס ומחשבי אל לקבל עליהם עול ומלכות שמים. וסודיע הכתוב צבעודו מי ור"י נפיה חללים צחורם היה מוראו על אנשי הארץ הניחו את הצדוהו והיה שמותן עליהן. חונם חסרי מותו חזרו לגלוליהם, וכדי לצטל מפי הצריות צמות הצלות האלה, לפי שהיו כלם מורים הפך דעתם המשובעת, לכן קתמו הצדוהו, ובהצטל הצדד כחצטל צמותן. וצא הכתוב לסודיע כי יתקן חמו צמעשי אברהם חצו והתאמץ לחפור אותן הצדוהו ולהחזיר שמותן עליהן כדי להחזיר עטרת חונם חמתית לעוקמה ומלחתי צמכרעצ"י צחוספות ח"י דע"צ צ' שכתב: כיון דמליו פלשטים עמרא, דלחידו צני עלמא לע"י והיה עלמא שמש דלית ידיע לקצ"ה כיון דלחא יתקן מה כתב ויש צ יתקן ויספור וגו' מאי ויש צלל דלחצי עלמא לחיקויי וחוליק לון לצני עלמא דיעדן ליה לקצ"ה וגומר: (כ) ויקרא שם האר. אין חס טותן שם לצדד שאינו שלו, ומהו רח"י ששם היות שרבו על הצדוהו נשאר ליתקן, והיה מתקיים צו לא הניח לחים לעשקם (פליץ דלא כרעצ"ן) וספור הכתוב ענין הצדוהו וילחמו מנדר, והליכת צימולך חליו לסודיע שמתקיים מה שנאמר לו לך ולרעך חתן כל הצדוהו האל, כאילו הוא היה חצוני הארץ, ולזה סודיע חף שסם צרעתם קתמו כל הצדוהו שהיה חיימי אברהם כדי שלא יהיו מהם רועי יתקן, וגם צימולך חמר חליו לך מעמנו כי עצמת ממנו, כלומר שלרוב מקנהו לא היה מקום למקנה הארץ, ויתקן הלך ממש, ולא נחזק מן העיר ויש צנחל גרר קמון לעיר וצו וספר הצדוהו שחיימי אברהם, וספחר עליהן לקרות לכן שמותם

שקרא לכן חציו, להודיע שצבא כדמם עשה כן, וגם חסר ונאלץ מים חיים, ואע"פ שזכו עוד לאמר לנו המים, בלמעשה שמי הצבא הם צאים גם מן הסתם, עם כל זה נאמר הצבאות לילחם, וכל זה יורה שמיצבתו הצדק היה כאלו הוא חזק הארץ, עד שאיננו הלך אליו לנקם אהבתו (כ"ח) ולא כדמיון שכתב שאין צמירת הצבאות תועלת ולא כדור לילחם), ועי' דברי הגר"א ענין סגור דרך אמת צמירות צבאות אלה: ע"ש ב"ה העשק. כל מעשה הנעשה בכוונה מוטעת שהסבין לעשות דבר זה ונעשה דבר אחר, נקרא מחשבת כגון שהסבין לבלוע רוק ונאלץ שכלב סלב, הסבין להסית ברחל ונאלץ שהסית בערוה, נקרא דברי רבותיו מחשבת סבלים ועריות, וכן כשהסבין למחוק דבר חלום ונאלץ שהוא משובר שהיה מלאכה שלא כמחשבתו (אונצבאזיכטיגטע בעשפאפטיגונג), הנה אמר וירצו רעי גר, ולשון רצ הוא לשון רצות והסדר צבאות (עיינסער שטימלען), כמובא במשפטים לא תענה על דבר, אמר וירצו שהי משתדלים לנלם ולהיות רצ ותלוי על צד זה, ואמר שהיה גיעתם לריק כי לא היו הם המגלמים ולא נעשה מה שהסבין, וצוה לרבותיו שצבא הצבא לירי רעי גר מאלוהו שמיצבו מיימי, כמ"ס צמירע והוא לנו מן שמיא ויבשת וכן אסדרו יתה לילחם, הנה השתדלו להשיג צד מים חיים, ומאלוהו ריק אין זו מים, ולא הסיו מה שהי מחכמים אליו, והיה מריצתם למחשבת רק כמחשבתם, השתדלות בכוונה מוטעת, לכן קרא גם הצבא עשק כי המחשבה, ולהפסדים עשק והמעשק ענין ערעור ומריצה, למה לא היה קורא את שם הצבא מריצה, כי רצו אחר, וכן טענה שצבא שהי ענין החגירות המוציאת את שלום חצירו (בגנעבר, הינדער, רוסעטשער) כמו כתבו סטנה (עורא ד') והמחשבת רצ עם חצירו לנלם, ולא עלתה צידו, הנה לא היה מריצתו כיא השתדלת הסלים לפי טענה, לפי המובא שמות הצבאות הם הם לזכרון תורה להסית, שלא היום לאשתי תושב לעשוק את הגר, והסליף מריצתם לעשק וטענה ויהיה כל גיעת מריצתם לריק ולחלל ולא הועילו מאומה: (בה) ויברו, טעמו כמו ויפסדו, וכן וכי ירצה אדם צור, ולשון כ"י הוא בעיית גונא בקרקע, ונמנו שאלו צור כדמיון ויפסדו, נראה כי הספירה עמוקה יותר מן הכ"י, ואפשר לספור אחר הכ"י ויא"ל לכרות אחר המפירה, ונראה עוד כי כל לשון חפירה עיקרו לשון סקירה ודרישה דוגמת ויפסדו לנו את הארץ, ובעבור כי הכרה נרדף להיות מרגל ולדחות המקום הנאות למצוד לו צד מים לכן הוסיף בלשון חפירה (כ"ח), ועל הצבא הזה אשר כדו צבא שצב, ר"ל אשר הסלו לספור, אמר (פ' ל"ג) ויגידו לו על אדות הצבא אשר חסר חסרו, ר"ל שהגיעו לעמקם הרואי ויאמרו לו מאלו מים, כמ"ס הרמב"ן שם: (כו) ואחותו מרעהו, פי קבוצת אחיזיו, ותיבת אחות קמוץ אל מרעהו, ויהיה כנוי וא"ו לסימן הכנים, דוגמת שהתפללו צדד רעשו (איוז מ"צ) מן גבורתו (נחום ז'), ודרך לשון עברי לומר רעשו ומרעהו בתוספת מים, ומיני ים הצדל צין רע וצין מרע, רע הוא האיש הנבחר מחולמו להיות לו רע, אמנם מרע יקרא האיש העבדק להיות רע לזולתו, וכן ארצה ומלחם כמ"ס הרמב"ן קראתי למלחמה, טעמו למצוקים שארצה אותם ואין זה כמו אחיז; וצ"ל ארי אחת מרעהו היה שמו, וכ"ה הסורי ואחותו רחמי, וכן לדעת צבא המכרת כך היה שם האיש רעה המלך אחות, והתיי כמ"י של אשת צמנת מנחל ודוניהם משמות עגמים, והוא יותר נאה לפסוקו, כי לא מאלו ככל המקרא שיקרא קבוצת אנשים אחת כיא סברה ולא יכול לשון אחת כיא על הקרקע (כ"ח) ראו ראיו. דברי ההתנלות האחת הסעים הסכס רע קאלאו צב' מנחם סדס ואמר, רע להתנלל דברי שקר ואמר חלילה לנו לעשות דבר זה ומשי השנאה חלל בספק, כי ראינו שהיה ש"י עמך ורוננו למדש דרית אבותינו ואמרנו מהי נא אלה שהיה צין אבותינו ציינו וצייך, כלומר אלו אמרו לך צאלנו שתכרות דרית עמנו לא היה ציינו וצייך, ואמר שאלה צבותיו ואיך צרות עמך, שחולל לומר מוכרת הייתי צבית הסיא, ויהיה הסבוע מלדנו לא מלד, ולכן נקטו תפלות מתחלה שחלך מעמנו, כדי שיהיה הסבוע קיימת ציינו וצייך, כלומר שאלו שאלו צבותיו תהיה גם אתה צרותך, ותהיה הסבוע ציינו וצייך ולא יהיה לך שום פחד, וכן עשיו עם איך שלא כדמיון עמו צרית עד שהלך מאלדנו, שלא היה הכחוש לרדף לומר וצייך מאמר שאלו ציינו שהוא סולל אלו ואלו; ואמר טענה להם מתה וקבל מים התנלותם אעפ"י שידע אמתות כוונתם, וכן ראינו לכל צן דעת לקבל התנלות דברי סדרו אף שידע שאין התנלותו צמנת: (ל"ב) על אדות הבאר. קרוב לומר כי מלת אדות משותף בסורחא למלת מלד אשר יורה על הפלגת הדבר, וטעמו שהגידו לו על חפירות הצבא ופי' מיימי (פאליגליכטן צרונען), וכמ"ס רבותיו שהיה מיימי מים חיים, עמ"ס מה צב' שלא על אדות האסכול: (ל"ה) מרת רחל. משפט הלשון בנקבות רבות לדבר בלשון יחיד כי הכלוי מרות רוח ששמים היו, וכן ידיו מאומה, צנות לעדה, תקדשה מלמטה, חכמות בחן מרונה, חכמות נשים צנח ציחם, מחשבות צנח חכון, כמ"י יונה נחמה בכתב, ומחשבותיו עננה צנו, ועלמה ארונותיה סירים, רגזה בועות, יסועות כל נעשה

נעשה ארץ, הרי לך שנקצות רבות ידבר בלשון יחיד, ולא כן בחרים ולא נחזר פעם הספר הזה, (ר"ט). ואפשר כיון שחנצו הכסים להיות דעתן קלה עליהן ורובן מעשיהן ורובן אינם צאים מיתר דעת עצמן כ"א ע"ד הדמיון, כל מה שרואה ושוועת מחזרותיה חנצו וחדר גם היא, לכן עשיית נשים רבות ורובן, אחרי שאין כוונה מיוחדת לכל אחת בפעם עצמה ודברה רק מחמת התלותה בחברה, מעמי כולן אינה מסובת כ"א למעשה אחד (ע"ד אמרם, כוסם מ"ו, אפי' מאה נשים כאחד דמיון), וכן אנשים רבים שיש חנצויהם כוונה אחת מיוחדת כאמר בלשון יחיד, כמו ויחן שם ישראל:

כו (א) ויקרא את עשו. איתא במדרשנו (קמ"ז א') שהוא זונא פגם סוס, וכן במדרש יצ"ע בלרביק ריבן, ובמקרי ר"א (פ"ב) מוצא יחיד והכי איתא חס, בגי' ליל פסח וקרא יחן לעשו בנו הגדול ואמר לו, בני, זה הלילה כל העולם כלו אומרים זו הלל (כלומר שעתידין ישראל לומר בליל זה הלל על הספחים ועל הכסים של יליא מלרים) ואזרח טללים נפתחים בזה הלילה, עשה לי מטעמים עד שאני צעודי אצרכך, ורוח הקדש מציצה ואזרחת אל תלחם את לחם רע עין. וגו'. אמרה רבקה ליעקב צנה, הלילה הזה וגו' אולרות טללים נפתחים זו, העליונים אומרים שירה, הלילה הזה עמידים בניך להגאל מיד שצדור, הלילה הזה עמידים לומר שירה, עשה מטעמים לאצרך עד שהוא צעודי יצרכך וגו' הלך והציא שני גדיי עזים, וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יחן וגו' אלא אחד כנגד הפסח ואחד לעשות לו מטעמים לאכול דמיון הפסח אינו נאכל אלא על השווע, ע"כ. ובחיצ"ע אמר חד לשון פסחא וחד לשון קרבן חגא. ויראה לפי שכל לילה זה אפי"ר (צא אפי"ר) ליל שמורים הוא לה' שהיה הקדש שומר ומנפה לו לקיים הצטווה להוילאם ומלרים, והוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך, צדור בנין עברה גזרת צין הצחרים צדור בנין נולד יחן, ומשנולד יחן נחקיים כי גר יהיה זרעך, ומלידתו עד יליא מלרים כלו חרצו מאות שנה האמר בגזרת צין הצחרים (ע"ש רמ"י) לכן השתדל יחן ציור לשומר לילה זה ולעשות צו דוגמ' לפסח יולאי מלרים. פסח כדינו היה חסור לו להקריב צבחת יחיד, כעצור צצחא דצחרים, וכ"פ הרמזים, לכן לא עשה כ"א דוגמא לפסח יולאי מלרים, ושם נאמר וככה תאכלו אותו מתניכס חגורים נעליכס צרגליכס ומקלכס צידכס, ואמרו שם צמילתא דר"י, ככה תאכלו אותו, כיולאי דרכים מלריכין להיות מזורין, מתניכס חגורים, ומזוניים לדרך (רמ"י) להורות על הצטווה הגמור צו יח', צהיחם מניכס עצמם לדרך צעורם צצית הכלא. לכן לר"י דסודר שחולין כרעיו וצני מעיו חולה לו קרא את הפסח גדי מקולס, דוונה כצור הכושא כלי זיינו צלדו (פסחים כ"ג וע"כ) דוגמא לזה ר"א יחן צלדו את עשו ללכת הסדה מזוין צכלי זיינו, צאמרו שא כל כלך תליך וקסתר ולא הסדה. והמכוין להשיגו ע"י ילד, ויקרא מאכלו זה צסם לדה, שהוא מאכל הולכי דרכים, ויליידם האומעסקים צלידתם ציער כל היום ואין להם פגאי ללכת לציתם צזון סעודה, לכן לוקמים אחם מציחם מחזות כל היום, והולכי דרכים לכונה ימים, כלשון הכתוב, לדה לדרך. והמכוין לזה יחן לעען יקרא צסם לדה והיה זה ג"כ דוגמא לפסח יולאי מלרים שהיו מחזיינים לאכלו לדרך יולאי דרכים. ולפי שנאמר צפסח מלרים ואכלתם אותו צפסח, שאמרו עליו שם צמילתא דר"י, צפסח דשכינה, זכר לדרך קול דודי סה זה צא מדלג על הסרים מקפץ על הצעות דוונה דודי ללצי או לעופר האילים, קומו לך וגו' ולכי לך, ודיונה האמור צרום הקדש את ספון דשכינה ללצי המדלג ומקפץ למחר את הפך להעלותם ממלרים, לכן ר"א יחן לעשות דמיון לזה ללד לו ילד סיה סהורה וסור לצי, ובלשון שאמר יחן וטרדה לי ילד, יס קרי וכתבי, הקרי ילד, והכתיב ילד, זה לשון זכר חס לשון נקבה, לשון זכר הוא עד הפסח מלריך להיות זכר, ולשון נקבה הוא ג"כ חגיגה שהוא שלמים, ויכול להיות נקבה. ולפי שפסחם הוא העיקר, והחגיגה אינו רק כעפל כדי לאכול הפסח על השווע, לכן ילד שהוא לשון הזכר הוא הקרי, שהוא העיקר. וכן יעקב שהציא צמזות אמו שני גדיי עזים (שעמדם כעמם טלצי) אחד דוגמא לפסח ואחד לחגיגה, הזכיר ג"כ בלשונו דרכים שיש צסם דוגמ' לפסח מלרים, כי אמר ליחן, קום נא שנה ואכלה, הזכיר שמי לשונות קיומה ושיצה, כי פסח מלרים האכל לדרך ספון, צמתיכס חגורים צמנעליכס צרגליכס ומקלס צידס וצאחון זה סיהה אכילתם צעמיה (דאכילת ישיצה סיהה אכילה צנחת וצמחון לא אכילת ספון). אמנם חגיגה טלל צאה רק כעפל לפסח סיהה נאכל כדרכו צישיצה כראוי, וכדמיון צד"א זוטא סיהה, ת"ח לא יאכל מעומד, לכן הזכיר יעקב קום נא ג"כ הפסח שהיו אולכים צמלרים צקיומה, שנה ג"כ חגיגה ולפי שצאכילת הפסח סעון סלל, מדכתיב, סעיר סיהה ללס כליל התקדש חג, ליל פסח המקודש לחם סעון סלל צאכילתו (פסחים ל"ה צ"י) ואין אומרים שירה אלא על סיינ (צרכות ל"ה א') לכן הציא יעקב ליחן גם את סיינ. ועשה צזה דוגמ' לדורות ולעליונים שאומרים סלל וסיר צליל זה, כדאמרי יחן ורבקה. סיואל לנו מכל